

NAIXEMENT

PUBLICACIÓ DE LA FEDERACIÓ CATALANA DE PESSEBRISTES

NÚMERO 11 · DESEMBRE 2020

NAIXEMENT. Número 11, desembre 2020

Publicació de la Federació Catalana de Pessebristes

Dipòsit legal: B-45.695-2010

Edita: Federació Catalana de Pessebristes

Carrer dels Lledó, 11, 2n – 08002 Barcelona

e-mail: catpessebres@gmail.com – www.pessebrescat.cat

Federació Catalana de pessebristes

@pessebrescat

www.youtube.com/fcatpessebristes

Direcció: Núria Garcia i Múrcia

Equip editorial: Albert Català, Francesc Villegas, Ramon Albornà, Carles Tarragó,
Jordi Pujol, Pere Padró i Núria Pujol

Correcció de textos: Núria Garcia i Múrcia

Maquetació i impressió: Gràfiques Sprinter, Salt (www.gsprinter.com)

Imatge de la portada: Diorama de Josep Vives

Prohibida la reproducció total o parcial de qualsevol article i/o fotografia sense l'autorització expressa de la Federació Catalana de Pessebristes

La FCP no es fa responsable de les opinions que hi puguin aparèixer.

Amb el suport:

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Diputació
Barcelona

Ajuntament
de Barcelona

Associacionisme
Cultural Català

Entitats amb les que col·laborem:

MUSEU DEL PESSEBRE
DE CATALUNYA
MONTBLANC

EDITORIAL

Federació Catalana de Pessebristes

Un nou **Naixement** malgrat la COVID19! Un any estrany, atípic, que mai haguéssim imaginat que ens tocava viure i que hem après -per força- a gestionar.

La portada d'enguany correspon al diorama del Nadal passat a Castellterçol d'en **Josep Vives**. De tons freds, l'escena, de molta quotidianitat rural, ens transporta a algun lloc del país, en ple hivern. Que en deu ser de freda l'aigua del riu! I qui no hi reconeixerà les figures de l'autor, d'una marcada personalitat. A alguns pessebristes tintinòfils ens recorden els personatges de l'Hergé i n'estem enamorats!

Però, en aquest número hi trobareu a més:

La **salutació** del President de la Federació, Albert Català i de l'Honorable Consellera de Cultura, Àngels Ponsa; També hi parlem de **la COVID i l'impacte en l'àmbit de la cultura**, de la Nadala més famosa de la història, el **Santa Nit**, l'aportació d'enguany de la Dra. Glòria Ballús; **dels caputxins de Catalunya i el pessebre**, coneixerem **la història d'un pessebre català per al Papa Pius XII**, amb en Francesc Villegas farem un repàs dels 50 anys de *Trobades de Pessebristes*; de l'**alta del Pessebrisme com a patrimoni etnològic català, de 50 anys de pessebres a la serralada litoral**, de la investigació de la Maria Antònia Martorell **entre reis, pastors i ovelles** i, com sempre, d'alguns dels fets rellevants que han tingut lloc durant aquest any.

Esperem que gaudiu del contingut d'aquest Naixement i us desitgem un Bon Nadal malgrat tot!

SUMARI

Editorial <i>Federació Catalana de Pessebristes</i>	3
Salutació del President <i>Albert Català i Pou</i>	4
Salutació de la Consellera de Cultura <i>Àngels Ponsa i Roca</i>	5
Entre reis, pastors, ovelles, neix una investigació <i>Maria Antònia Martorell-Poveda. Doctora en Antropologia social i cultural. Infermera i professora titular Universitat Rovira i Virgili</i>	6
De Can Gallemí a Sant Mateu: mig segle acompanyant el pessebre per la serralada litoral <i>Jordi Montlló i Balart. Doctor en Antropologia Social. President col·lectiu El Bou i la Mula</i>	10
Covid i Cultura, una dura batalla <i>Jordi Bertran i Luengo. Gestor cultural i professor a la Universitat Rovira i Virgili</i>	14
Els caputxins de Catalunya i el Pessebre <i>Fra Valentí Serra, caputxí</i>	18
Santa Nit. Una Nadala Universal amb més de 200 anys <i>Glòria Ballús i Casòliva. Dra. en musicologia</i>	20
Un pessebre català per al Papa Pius XII <i>Ramon Albornà i Rovira</i>	26
El pessebrisme a l'inventari del patrimoni etnològic de Catalunya	29
50 anys de trobades de pessebristes de Catalunya <i>Francesc Villegas i Martínez</i>	30
Coses que han passat	36
Josep Vives i Vila	39

SALUTACIÓ DEL PRESIDENT

Aquest any és evident que passarà a la història com l'any de la pandèmia COVID-19. Qui ens havia de dir quan a primers d'any preparàvem les diferents activitats pel 2020, el dia de l'associacionisme a Tavèrnoles i la 50a Trobada que havia de celebrar-se a Terrassa entre d'altres, que tot quedaria ajornat fins al 2021.

Però, com que els Pessebristes estem acostumats a tirar endavant amb totes les adversitats, ens hem reinventat i vàrem celebrar l'assemblea per zoom, hem fet un acte virtual per celebrar els 50 anys de trobades i d'altres coses que anirem fent telemàticament. Us animo a tots a reinventar-nos fent volar la nostra imaginació i duent a terme de forma diferent les activitats anuals.

Arribarà en breu Nadal. Estarem -segur- en un rebrot del rebrot del... però ja sabem tots que **#laculturaéssegura** i, per tant, hem de procurar que, amb el format de sempre o amb d'altres formes, estiguem presents aquest Nadal al nostre municipi.

De fet, la societat necessita més que mai de l'optimisme que desprèn la cultura popular i, per tant, ara més que mai hem de buscar alternatives per viure -segur- d'una manera diferent aquest Nadal.

O presencial, o virtual, o mitjançant aparadors de comerços o amb un format més reduït, a les places de les ciutats.... Mireu si n'hi ha de coses per fer.

Un any més, aquest any especialment, hem de mantenir viva aquesta tradició i cultura popular que és el Pessebrisme. Des de la junta de la Federació hem fet tots els esforços perquè tingueu entre mans el retallable i la revista núm. 11. El meu desig, que al 2021 abandonem aquest malson i ens tornem a trobar plegats. Us trobem a faltar.

Albert Català i Pou

President de la Federació Catalana de Pessebristes

SALUTACIÓ DE LA CONSELLERA DE CULTURA

*“Quan l’estel pari en l’angle abstracte
que en el cel ample dibuixem,
tindrem, dessota, el lloc exacte
que des de fa tant temps cerquem.”*

Aquests són alguns dels versos que componen un poema que va esdevenir un oratori. Són fragments d’una història versada que es va convertir en música i, també, en un missatge de pau que va recórrer el món. He volgut recordar El pessebre, una peça artística, obra del poeta i escriptor Joan Alavedra i convertida en música pel nostre violoncel·lista més internacional, Pau Casals. L’he volgut recordar perquè es tracta d’un poema d’exili inspirat en una de les tradicions i representacions artístiques més arrelades de la cultura nadalenca de casa nostra.

De la mà dels monjos franciscans, ens arribava a tota la conca del mediterrani la història d’uns personatges nascuts a una cova de Greccio, Itàlia, el Nadal de l’any 1223. A Catalunya, el primer pessebre documentat data del segle XIV. El pessebrisme és un art que fa màgia i es transforma en vida: de la molsa i el suro en fem prats i muntanyes, del paper en fem rius. Juguem amb l’argila, l’aigua i els bastonets de boix per figurar la dona que renta, la vella que fila i el brau caçador que sempre vigila... Construïm pessebres en paisatges que ens són propers, escenifiquem escenaris bíblics, també fem pessebres tradicionals, fins i tot reivindicatius. Representem pessebres vivents i, també, ja més recentment, ens inspirem en els teatrins barrocs.

Reivindicar el pessebrisme català és reivindicar l’existència de les nostres tradicions més arrelades, és reivindicar la nostra presència al món i a la vida. Posar en valor els nostres costums és un acte d’identitat i de ciutadania. A més, el pessebrisme és una expressió de la cultura popular que contribueix a estrènyer i reforçar els vincles que ens uneixen, motiu pel qual hem de vetllar per preservar-lo. Per això vull recordar, un cop més, el rol indispensable que desenvolupa el teixit associatiu cultural del nostre país, el seu valor integrador i vertebrador a l’hora de construir una societat lliure, cohesionada i arrelada al territori. I això en aquests temps de repressió continuada que estem patint és de cabdal importància per mantenir-nos units.

Com a Consellera de Cultura voldria, doncs, felicitar-vos i donar-vos un cop més l’enhorabona per aquest 11è número de la revista Naixement, i que, especialment pel moment que estem vivint, pren una especial rellevància i esdevé exemple de la preuada tasca que desenvolupeu des de la Federació Catalana de Pessebristes, en el foment, la difusió i el reconeixement de l’art pessebrístic a Catalunya, una federació que, com molt bé expresseu, “se sent hereva d’un llegat etnogràfic de primera magnitud”.

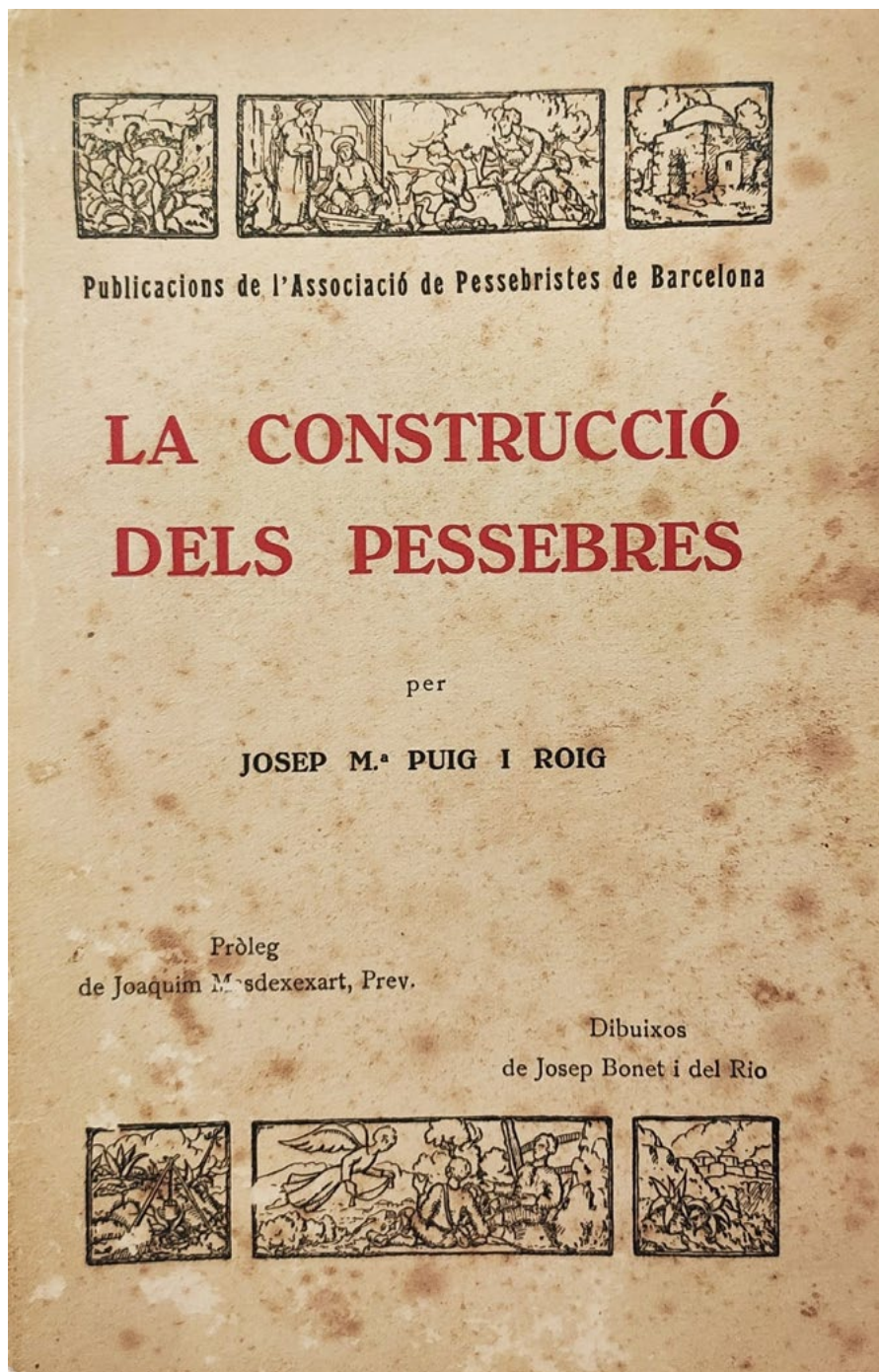
Acabo amb unes paraules d’Eugeni Xammar del Nadal de 1939. “En aquesta nit d’un Nadal fosc i trist us convido a obrir el finestral com un acte d’esperança. Fa fred. No es veu res. Tot és negre. Però si teniu voluntat d’escoltar, sentireu la veu de l’àngel”.

Àngels Ponsa i Roca
Consellera de Cultura

Entre reis, pastors, ovelles... neix una investigació

Maria-Antonia Martorell-Poveda

Infermera i Doctora en Antropologia Social i Cultural. Professora Titular, Departament d'Infermeria, Universitat Rovira i Virgili. Membre de l'Associació Pessebrista de Tarragona i de l'Associació de Pessebristes de Barcelona.

No puc negar que de ben petita m'ha agradat molt el Nadal. Recordo que a casa dels meus pares mai faltava un arbre (en aquella època un pi natural), que guarníem amb boles, espumilló i llums intermitents de diferents colors. Tampoc hi mancava l'estel que el coronava, al qual difícilment, ni de puntetes, podia arribar.

L'evocació del Nadal, viscut a casa amb la família, em porta també al record del Pessebre. No puc imaginar un Nadal sense un Pessebre a casa. Un Pessebre que cada any es reconstruïa. Amb escorces, molsa i petites herbes naturals que collíem a la muntanya, pedretes i sorra de la platja. El meu pare, damunt d'una fusta recolzada en cavallets o algun moble de la casa, feia el paisatge del pessebre que completaria després amb el celatge, la il·luminació i algun riuet o altre punt d'aigua (font o cascada). A la foguera tampoc li mancava la seva llum vermella per a simular el foc de les brases que escalfava l'olla als pastors. Per tal d'anar enllestint la seva obra anual i fidel a la tradició evangèlica, representava la escena de la Cova i l'Anunciata.

En aquest entorn, sense que aquestes escenes perdessin el seu

veritable protagonisme, les meves germanes i jo començàvem a participar cada cop més d'aquella creació, completant l'ambient amb casetes, ovelles, gallines amb les seves cries... Sense oblidar-nos del caçador, el pastor amb el be al coll, el llenyataire, el llaurador amb els bous, la filadora, la bugadera, la dona que venia de cercar aigua, la castanyera i, com no, els nostres estimats Reis d'Orient.

Per a les meves germanes i per a mi els Reis eren les figures "vivents" del pessebre. Tres germanes, tres Reis. Cada dia, durant les vacances de Nadal i fins al dia 6 de gener, el Rei Blanc, el Rei Ros i el Rei Negre, s'anaven apropant mica en mica a la cova on jeia el nen Jesús. Sense perdre la seva posició a la caravana, i seguint l'itinerari marcat per un camí, cada germana s'encarregava de moure el "seu" Rei. El meu sempre era -i encara és- el Rei Baltasar. El fet que fos negre, des de ben petita em va cridar l'atenció. Potser aquest ja era un primer enc indici de la meva atracció per allò diferent, per l'estrany, per l'exòtic... En qualsevol cas, aquesta era la forma que teníem a casa nostra -com a moltes d'altres- de fer el Pessebre.

Certament, era arribar el mes de desembre i, d'alguna manera, ja teníem "l'obligació" de fer el Pessebre. En realitat aquest "deure" es convertia més aviat en un "desig" on l'emoció estava garantida. Perquè ara me n'adono que realment la construcció d'un pessebre és plena d'emoció en tot el seu procés, de principi a fi, des de molt abans que es comencin a obrir les caixes on la resta de l'any dormen els Reis, els pastors, les ovelles... i fins que es finalitza l'obra i arriba als ulls dels que l'observen amb detall, admiració, sorpresa... amb l'emoció d'un nou descobriment.

L'emoció també va omplir una part de casa nostra l'any que el meu pare va construir el seu primer Pessebre amb guix. Bé, millor dit, el primer i l'últim. Poc entusiasme és el que va sentir la meva mare quan cada dia, escombra a la mà, veia com el terra de tota la casa s'enfarinava de blanc. Encara avui m'ho recorda.

Després d'aquesta experiència, el meu pare va decidir experimentar amb un altre format i mida de Pessebre que no fos necessari muntar i desmuntar cada Nadal. Dins d'una caixa feta amb suro i utilitzant figures de tres centímetres va representar el Naixement amb la Sagrada Família, uns pastors amb les ovelles i la filadora. Coincidint també amb el fet que les meves germanes i jo ja ens fèiem grans, aquest va ser el Pessebre, que fins fa cinc anys, va continuar il·luminant-se cada Nadal a casa dels meus pares.

Com feia el meu pare, aquestes tradicions nadalenes, amb certes variacions, les tres germanes les hem mantingut. Ara, tot el que he explicat passa també a casa meua. L'arbre, a l'alçada del qual ja arribo per a posar l'estel, és artificial, però segueix tenint un protagonisme al menjador. I un Pessebre, d'estil popular, ha tingut el seu lloc a l'entrada de casa. Seguint els passos del pare, amb els anys, aquest Pessebre popular que jo construïa amb el meu fill quan era petit, m'ha portat a "experimentar" amb d'altres estils, dissenys, materials... Recordo que el pare va aprendre del que veia quan visitàvem altres pessebres exposats a la ciutat, i també d'un antic llibre publicat per l'Associació de Pessebristes de Barcelona (Puig i Roig, 1933) que em va llegar al 2014 poc abans de morir. Jo he mirat de fer com ell, i a més, he volgut tenir alhora un aprenentatge d'"escola".

Vaig fer el meu primer Taller de Pessebrisme al 2017 a l'Associació Pessebrista de Tarragona. I en vaig tornar a fer un altre l'any passat. A més a més, al febrer del 2019 vaig començar un curs a l'Associació de Pessebristes de Barcelona. És així com he pogut conèixer nous materials, altres tècniques, diferents estils... He après a treballar una mica amb el pòrex i també a esculpir pedretes al guix. He trobat que, tot plegat, m'agrada!

Però, més enllà d'aquests aprenentatges, he conegut persones que des de molts anys tenen una vida dedicada al pessebrisme. Observant, escoltant i xerrant amb elles, de seguida em vaig adonar que darrera d'un Pessebre hi ha històries, vivències, anècdotes personals molt enriquidores. Poc a poc, com qui no vol la cosa, i en certa manera per "deformació professional", vaig començar a cercar què podia trobar escrit sobre aquest món, més enllà del que podríem dir manuals o llibres sobre com fer un Pessebre.

Una simple cerca a internet i al Centre de Recursos per l'Aprenentatge i la Investigació de la Universitat Rovira i Virgili (URV) em va permetre accedir a un exemplar de l'obra clàssica sobre el Pessebre de Joan Amades (1959) i a algun que altre llibre sobre figures. Per tal d'aprofundir una mica més, vaig localitzar i revisar també dues tesis doctorals recents, relacionades amb el pessebrisme (Benavent, 2017; Montlló, 2017). Amb poca cosa més a les mans, vaig començar a compartir la idea d'una possible investigació primer amb alguns col·legues de la URV i després amb membres representants de les dues Associacions abans esmentades. Entre tots em van animar a tirar endavant amb el meu projecte. A hores d'ara, a més de seguir aprenent a fer

Pessebres, la meua intenció és realitzar una recerca etnogràfica sobre el pessebrisme a Catalunya. Sense entrar en massa academicismes, perquè no és el propòsit d'aquest escrit, vull explicar breument a qui llegeix què vull dir amb això, què pretenc fer i com.

Segons el que ja he explicat, escollir el pessebrisme com a tema d'estudi ha tingut a veure amb mi mateixa, i també amb la meua implicació personal més o menys directa en el descobriment d'aquest món. Això, dut a l'àmbit de l'antropologia, m'ha suscitat

unes preguntes inicials (ni molt menys les úniques i definitives) que han començat a moure'm envers la cerca de respostes: Què és un pessebre? Com es defineix? Què és el pessebrisme? Qui és un pessebrista? I d'altres sobre les que ara no entraré en detall. De moment, aquestes "senzilles" preguntes són les que orienten i estimulen la recerca inicial. A partir d'aquí i, per tal de trobar respostes, he considerat que principalment el treball documental i d'arxiu, així com els relats orals, entre d'altres tècniques de recollida d'informació, poden ajudar-me. Ara us ho explico una mica més.

D'una banda, el que he començat a fer, amb les autoritzacions pertinents, és una primera mirada a documents (estatuts, actes, cartes...) que es troben a l'Associació Pessebrista de Tarragona i a l'Associació de Pessebristes de Barcelona. L'anàlisi el pretenc contextualitzar i dur a terme al voltant d'aquests dos casos, que ara per ara són més accessibles per a mi, si bé no descarto la possibilitat d'incorporar-ne d'altres. Actualment, aquestes dues entitats disposen d'una àmplia documentació, amb una ordenació pròpia i sense catalogar,

emmagatzemada en carpetes, fundes de plàstic, arxius de cartró, etc. De moment, el primer pas, tot intentant fer una contribució voluntària a les dues Associacions, és inventariar els documents històrics i altres materials existents seguint diferents criteris (número d'ordre, nombre d'exemplars, si es tracta d'un document original o fotocopiats, títol per al document, idioma, tipus d'escriptura, data i descripció del contingut). Un cop fet aquest inventari, més

endavant, sobretot depenent dels recursos humans i econòmics disponibles, es podrà classificar i catalogar definitivament la documentació seguint l'estil del que ja s'ha fet a d'altres entitats com l'Associació de Pessebristes de Mataró (Dresaire, 2015).

Al mateix temps, he iniciat entrevistes en profunditat amb pessebristes. He començat a fer-les a pessebristes reconeguts com a Mestres Artesans, atesa la seva dilatada trajectòria i edat. Fins al

moment, i des del mes de maig del 2019, he mantingut i enregistrat més de deu entrevistes, en les quals durant hores hem conversat sobre la seva experiència i vivència del Pessebre, sobre el sentit i el significat que té per a ells, sobre com veuen el pessebrisme i en relació a d'altres temes lligats a aquest món.

També m'estic nodrint d'altres experiències, copsades amb l'observació participant i converses informals amb

membres pessebristes de les dues Associacions i d'altres del territori, amb companys i companyes dels cursos, participant en activitats, visites i viatges organitzats, com ara la Visita al Museu de Mollina (abril, 2019), la trobada del Dia de l'Associacionisme Cultural Català a Castellar del Vallès (juny, 2019) i el 57 Congrés Nacional Belenista (octubre, 2019).

Caldrà continuar en la mateixa línia, entrevistant d'altres pessebristes, novells o veterans, joves o vells, homes o dones, i així recollir tot un seguit de narratives que, un cop transcrits i analitzades, em permetin, juntament amb el material d'arxiu, bibliogràfic i d'altres fonts, donar compte de la cultura del Pessebre, és a dir, revelar el significat que ha tingut i té el Pessebre per als pessebristes, descriure allò que fan i com ho senten i interpreten, entre d'altres qüestions.

Ara més que mai, m'adono que per a mi el Pessebre conté molt més que records de la infantesa i enyorances d'un temps passat viscut. Treballant entre reis, pastors, ovelles... ha esdevingut, alhora, una apassionada afició i un interessant objecte d'estudi.

REFERÈNCIES:

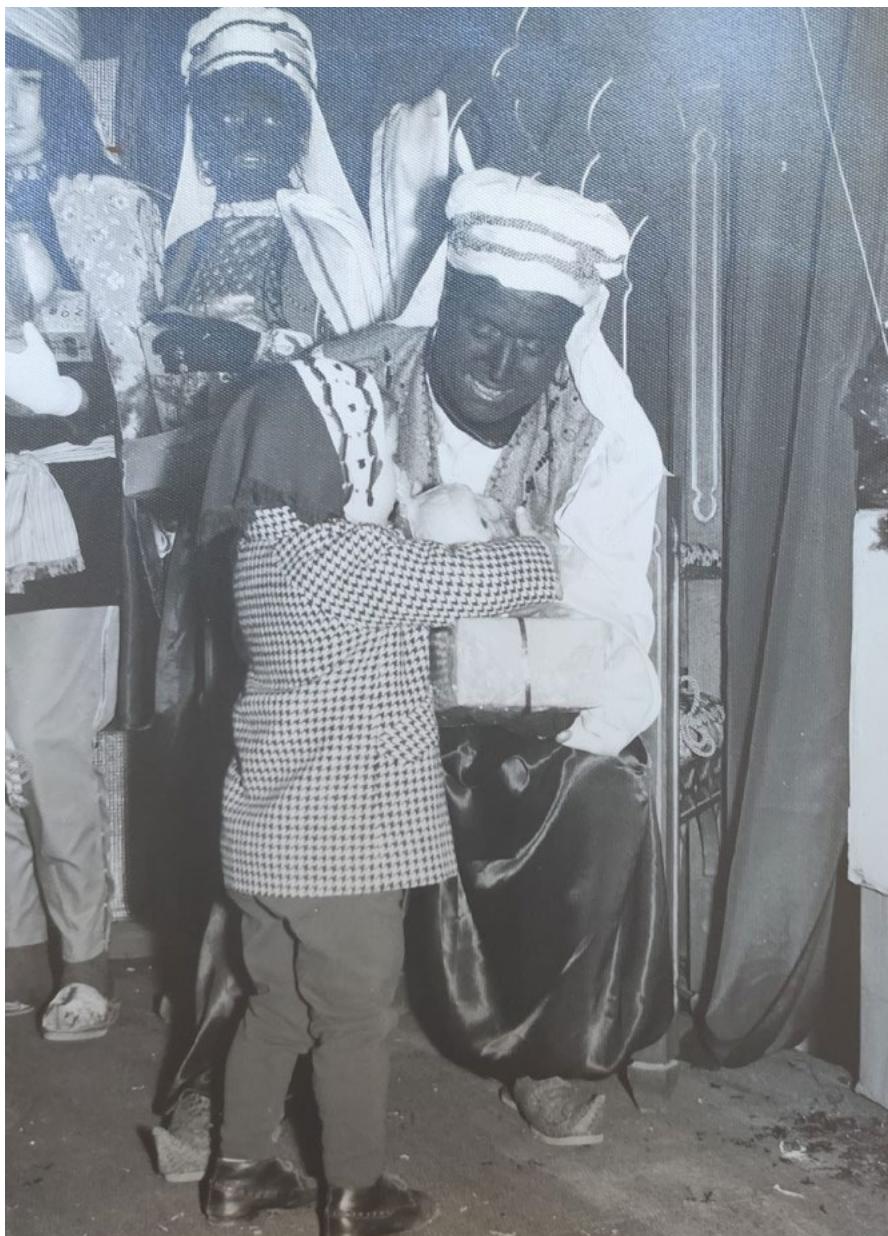
AMADES, Joan (1959) *El Pessebre*. Editorial Aedos, Barcelona.

BENAVENT, Miquel Enric (2017) *Simbolisme religiós a l'espai públic. El cas dels pessebres públics i les possibilitats d'innovació en el pessebrisme*. Tesi doctoral. Universitat Ramon Llull.
[Disponible a: <https://www.tesisenred.net/handle/10803/399496#page=1>]

DRESAIRE, Albert (2015) *Catàleg de l'arxiu històric de l'Associació de Pessebristes de Mataró*. XXXI Sessió d'Estudis Mataronins, 31: 61-70
[Disponible a: <https://www.raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/302655/423899>]

MONTLLÓ, Jordi (2017) *La Fira de Santa Llúcia de Barcelona. La primera fira de pessebres documentada (1786-2012)*. Tesi doctoral. Universitat de Barcelona
[Disponible a: <https://www.tesisenred.net/handle/10803/430847#page=1>]

PUIG I ROIG, Josep (1933) *La construcció dels Pessebres*. Associació de Pessebristes de Barcelona, Barcelona.

Contacte: mariaantonia.martorell@urv.cat

De Can Gallemí a Sant Mateu: Mig segle acompanyant el pessebre per la Serralada Litoral

Jordi Montlló Bolart

Doctor en Antropologia Social

President del Col·lectiu El Bou i la Mula

Aquest article no pretén ser una crònica sinó una celebració. És, alhora, una invitació per fer partícips a tots els lectors de Naixement d'aquesta festa. I és que fa 50 anys que els amics de l'Art Pessebrístic de Premià de Mar construeixen un pessebre per portar-lo a la muntanya i celebrar amb tota la comunitat l'arribada del Nadal.

Segur que molts de vosaltres coneixeu algun cas similar. Potser, fins i tot, heu participat en algun. Pujar un pessebre en algun cim, turó, cingle o paratge natural és una tradició que uneix dues aficions dels catalans i catalanes: l'excursionisme i el pessebrisme.

En comptes d'explicar-vos tota la història, que seria impossible en aquest espai i que a més ja està publicada, he optat per explicar-vos l'essència d'aquesta trobada en unes imatges comentades:

Idea troncal: Continuitat

Gairebé trenta anys de diferència hi ha entre la imatge superior i la inferior. Els primers que van començar, a l'any 1971, poc que es deuen pensar que mig segle més tard es continuaria fent. Tant en una com en l'altra hi observem una àmplia franja d'edat; condició indispensable per mantenir aquesta continuïtat d'una generació a l'altra.

Idea troncal: Cohesió social

Es tracta d'una activitat promoguda directament per la comunitat; els Amics de l'Art Pessebrístic, la parròquia de Sant Cristòfol, els Caminants de Matinada, el Centre d'Esplai Parroquial o el Patronat Social Premianenc. Un seguit d'entitats que aplega un seguit de persones i es retroben un cop a l'any per pujar el pessebre a sant Mateu, passar una estona junts, esmorzar i desitjar-se un bon Nadal.

Idea troncal: Compartir

La idea és compartir un temps, un espai, uns anhels i moltes ganes de socialitzar a les portes d'unes festes, les de Nadal, molt familiars. Unes festes de cara enfora que cada cop es banalitzen més, però amb un fons que cal recordar sovint a base de petites accions de solidaritat. Com les que ha promogut sempre la plantada del pessebre a Sant Mateu.

Idea troncal: tradició

Totes les tradicions s'inventen un dia o altra. Al principi, el pessebre es pujava en cotxe; des de 1999 es puja a peu. El que importa no és el com sinó el què. I en qualsevol cas, els participants consideren que és una data fixa del seu calendari i que no s'imaginien un Nadal sense pujar el pessebre. Com deia Eugeni d'Ors el que no és tradició és plagi.

Idea troncal: Identitat

Una manifestació que sorgeix de la comunitat i per a la comunitat, no com espectacle sinó com a vivència personal i col·lectiva. Part de l'èxit i la seva continuïtat és precisament que la comunitat s'hi identifica i se la fa seva, la transforma, la viu i la transmet.

Idea troncal: el Pessebre com a pal de paller

Tota l'activitat gira a l'entorn del pessebre com a protagonista principal. Al llarg dels anys han variat els seus autors, ningú se n'ha apropiat i és un element més d'enriquiment artístic, estètic i lúdic. Els Amics de l'Art Pessebrístic de Premià de Mar vetllen perquè sigui sempre així.

Idea troncal: Participació

Aquesta imatge en mosaic mostra la idea que tothom compleix el seu rol, es tracta d'una activitat inclusiva i on els protagonistes són les persones, la comunitat. Durant aquests anys hi ha hagut canvis, que a primera vista podrien semblar significatius, com el lloc. Primer es feia a Can Gallemí i ara a l'ermita romànica de Sant Mateu. Abans el pessebre pujava en cotxe i ara es puja a peu des de Premià de Mar. La motivació més que canviar, s'ha diversificat; ha anat adquirint nous significants més enllà del religiós. És el mateix efecte que han patit altres costums del nostre patrimoni cultural immaterial. Però el que no canvia és la participació, la vinculació que s'ha forjat i la cohesió social de l'acte.

Covid i Cultura, una dura batalla

Jordi Bertran i Luengo

Gestor cultural i professor a la Universitat Rovira i Virgili

A hores d'ara, no descobrim res si afirmem que la covid-19 ha afectat molt negativament el món de la cultura. Si algú en tenia cap dubte, per als governants de l'Estat i de la Generalitat la cultura no ha merescut la consideració de servei indispensable. En el cas català, encara és més trist perquè, mancats d'altres estructures de les quals gaudeixen els estats, la cultura és un actiu especialment important. Ens connecta amb la nostra història i és una eina clara per afermar i exterioritzar el llegat patrimonial centenari acumulat des de la fundació medieval com a nació. No vaig dubtar en cap moment que

l'Estat francès no deixaria caure el Tour de França, malgrat que la televisió ha evidenciat que ni els 218 corredors ni els espectadors mantenien distàncies socials. En canvi, em va decebre que el nostre Govern no pogués ni un sol dit per buscar alternatives de treball per a manifestacions declarades Patrimoni Immaterial de la Humanitat per la UNESCO com la Patum de Berga, les falles del Pirineu o els castells. De fet, la conselleria de cultura de la cessada Maria Àngels Villalonga havia tingut una manca de mires plurals i una preocupant desconexió amb amplis sectors de la cultura popular.

D'altra banda, el paper del PROCICAT, és a dir, de la protecció civil catalana, envers la cultura va generar al principi de l'estiu que l'alcalde de Barcelona, Ada Colau, hagués de defensar la seguretat d'un festival com el Grec que, amb mesures adients superiors per exemple a les emprades en el transport públic, ha estat el mascaró de proa de la nau de l'espectacle en viu. Altres festivals privats, encara amb més dificultats, també han estat el bastió de resistència davant la incomprensió de les autoritats reguladores. El Cruïlla a Barcelona ha exhibit imaginació per reconvertir-se,

amb l'aportació d'idees genials com els concerts en un dels gols del Camp Nou del Barça. La percepció de l'espectador ha estat en tot moment que ambdues organitzacions extremaven les precaucions.

Territori

Sortosament una part dels festivals estesos arreu del territori també han plantat cara. A les comarques gironines, per exemple, el de la Porta Ferrada –amb el lideratge de The Project– va haver de canviar una escena d'alt voltatge internacional per una altra més nostrada però ben suggestiva, reduir aforament i exhibir mesures anticontagi. A les comarques tarragonines reeixien projectes públics molt més casolans i de formats més reduïts com l'Altacústic en el nucli antic d'Altafulla, els cicles EnViu i Juliol Circense al claustre del Convent del Carme de Valls, o l'ajornat Festival Internacional de Teatre de Tarragona dedicat a les noves dramatúrgies. O a la mateixa Barcelona el festival d'arts escèniques Píndoles mantenia al

castell de Montjuïc el compromís amb creadors més allunyats del focus mediàtic.

Escric aquestes línies a principis de setembre, quan ja coneixem que Temporada Alta de Girona seguirà aquesta estela de no plegar veles davant l'adversitat amb un cartell ambiciós. També fires artístiques com el Mercat de Música Viva de Vic, que es nodreixen de la retroalimentació entre artistes i programadors, han presentat una opció híbrida entre les actuacions presencials i la fórmula on line. De fet, municipis molt més petits com Cabrls –al Maresme– ja havien optat per l'streaming per no renunciar a la cartellera de concerts ni al seu caràcter popular i gratuït durant la Festa Major, celebrada encara en el confinament de la primavera.

En aquest àmbit de la festa major d'estiu el panorama ha estat, possiblement, més greu. La suspensió en bloc ha guanyat per golejada i han caigut festes de la categoria de Sant Bartomeu a Sitges, Sant Fèlix a Vilafranca del Penedès o les del Tura a Olot, que

excel·lien per un màgic equilibri entre el patrimoni immaterial i els espectacles i concerts d'actualitat –majoritàriament de caràcter gratuït–. S'han mantingut essencialment els actes religiosos a l'interior dels temples respectius i, en algun cas, algun acte simbòlic. A poques hores de sortir de l'estat d'alarma, el Sant Joan de Valls, que tradicionalment obre el calendari de festes majors d'estiu, optava pel format híbrid amb actuacions musicals i familiars en streaming, remunerades, junt amb algunes pinzellades simbòliques en el camp del patrimoni en viu, que farien fortuna en altres celebracions: exposició dels elements del seguici cerimonial perquè els públics més infantils els poguessin tastar; avisos sonors de campanes, salves, morterets i tronades; ball del l'àliga en l'interior de l'església, o el so del toc de castells –orfe de les construccions que acompanya– amb orgue o amb les gralles i timbals.

Reus per l'imminent Sant Pere hi afegí amb encert el pregó. Un desafortunat incident entre

la guàrdia urbana local i un improvisat grup de grallers que optà per mantenir les matinades pels carrers generà que el migdia de la diada del patró hi hagués sortida espontània de diversos balls del seguici. No tingué excessiva transcendència sobretot perquè es realitzaren en zones àmplies i amb poca presència de públic. Molt diferent de l'ampli ressò que adquirí a Sant Pere de Ribes, on es reproduïen aquests balls espontanis, fruit sobretot dels desencontres acumulats entre l'alcaldeessa i la cultura tradicional local. El Sant Magí tarragoní també deixà la suspensió d'un concert per la negativa d'un grup d'espectadors a complir les mesures sanitàries durant l'acte, i el Sant Fèlix vilafranquí multiplicà a través de les xarxes socials la negativa afectació mediàtica d'unes ballades espontànies.

Menor demografia

Amb la seva tradició teatral, la Festa Major de Manresa donà lloc a la programació d'espectacles en els teatres, feu ballar la imatgeria dins el Teatre Conservatori i habilità diferents patis per acollir propostes diverses. En general, els municipis de menor volum de població, com la Pobla de Segur –amb la seva festa dels raiers–, la Riera de Gaià, el Catllar, Agramunt o les Borges del Camp han pogut i sabut gestionar millor la lluita contra les aglomeracions i, de retruc, mantenir el vessant patrimonial, que encara ha estat més castigat que l'artístic. Aforaments de places, pistes o altres espais per seguir les tandes de lluïment del seguici, debats castellers o fins i tot de l'itinerari íntegre d'una processó retransmesa per la televisió; la reconversió de les ballades de sardanes en concerts de cobla; la itinerància de les jotes cantades

de Joseret i la seva rondalla, o la descentralització del seguici en diferents barris en lloc d'un únic recorregut, a les Festes de la Cinta de Tortosa, han estat eines per mantenir viva la cultura popular del país.

Hi ha qui fins i tot s'ha atrevit a recuperar o crear nous elements festius com Valls amb el basilisc petit, Capafonts amb el seu ball de bastons o Torredembarra amb els seus gegants indians. Gent valenta que no ha claudicat a les seves intencions inicials. La bona voluntat per adaptar-se al nou marc normatiu també ha deixat ensurts notables, sobretot en el camp de la pirotècnia. Veïns de Cubelles denunciaven el seu ajuntament després que organitzés un espectacle pirotècnic just al costat de la desembocadura del riu Foix, dins l'espai natural del Foix i de la Xarxa Natura 2000. O per Sant Magí

la Reial Societat Arqueològica Tarraconense s'exclamava davant dues tronades a tocar de la muralla romana i sense mantenir la distància preceptiva a les edificacions més properes.

Precisament en el sector pirotècnic, les empreses apostaven per oferir als ajuntaments castells de focs disparats simultàniament des de diferents localitzacions d'una mateixa població. El piromusical de la Mercè també s'ha anunciat en aquest format. Però potser, i ja fora del Principat, l'espectacle organitzat amb el finançament de la Diputació de València en una quinzena de poblacions de manera simultània amb el nom de "Torna la llum" la nit del 18 al 19 de juliol ha estat la manifestació més inèdita que hem pogut gaudir en aquest àmbit.

Inexistència de reciprocitat

Mentrestant, experts en epidemiologia com el doctor Antoni Trilla han afirmat a TV3 que «les festes majors perden el

seu sentit en el context actual de la pandèmia». Això sí, ni ell ni cap estudi sanitari han pogut demostrar que alguna de les bones praxis que hem enumerat en aquest article hagin estat un focus de contagi. Igual que els gestors culturals no opinem sobre qüestions mèdiques, tot i que ja fa dècades que tenim presents la prevenció sanitària en els plans d'autoprotecció de teatres, auditoris, estadis i festes majors a través dels dictàmens d'experts facultatius, hauria convingut que el sistema sanitari hagués comptat amb l'assessorament tècnic d'especialistes coneixedors de la cultura i de la festa, perquè amb els seus bisturís propis haguessin segmentat les diferents tipologies d'actes d'un festival o d'una celebració patrimonial, i així evitar l'estigmatització generalitzada que el sector de la salut n'ha fet. Alhora han estès una identificació de la cultura i la festa patrimonial amb l'oci nocturn que posa de manifest quanta feina encara ens resta per dur a terme en aquest país.

Aquesta revista que llegiu, "Naixement", està sota l'emparedat del món del pessebrisme, per tradició d'ampli conreu a la llar familiar. Vull creure que el maleït coronavirus no serà capaç de castigar aquest vessant de la nostra cultura popular, si bé haurem de tenir en compte que les visites a exposicions de diorames i pessebres en esglésies i espais públics també hauran de seguir les mesures que, amb èxit, els festivals han sabut implementar. Sembla que l'Ajuntament de Barcelona no està disposat a renunciar a l'enllumenat ornamental nadalenc, ans al contrari s'ha anunciat una major inversió precisament per contribuir, amb aquesta, a la lluita contra el menyscapte econòmic i –tant o més important– contra l'afectació psicològica derivada d'aquesta pandèmia. El pessebrisme des de la seva posada en escena allunyada de grans concentracions humanes té una oportunitat per a liderar la nostra cultura popular a través del cicle del Nadal, en el qual desitgem que els Pastorets no fallin als teatres i que els Pessebres ens continuïn redescobrint paisatges icònics.

#CULTURASEGURA

Els caputxins de Catalunya i el pessebre

Fra Valentí Serra de Manresa, caputxí

Missatge i espiritualitat del pessebre

A propòsit de l'espiritualitat i el missatge del pessebre el Papa Francesc, en ocasió del seu pelegrinatge a Greccio efectuat el primer diumenge de l'advent de 2019 indicava que: "El Fill de Déu, en entrar en aquest món, troba lloc on els animals van a menjar. El fenc esdevé el primer llit per a Aquell que es revelarà com «el pa baixat del cel» (Jn 6,41); un simbolisme que ja Sant Agustí, juntament amb altres Pares de l'Església, havia captat quan escrivia: «Ajagut en una menjadora, esdevé el

nostre aliment» (Sermó 189,4). En realitat, el pessebre conté diversos misteris de la vida de Jesús i ens els fa sentir propers a la nostra vida quotidiana" (Admirabile signum, 2-3). A propòsit d'aquestes paraules del Papa Bergoglio, Sant Francesc d'Assís († 1226) aconseguia, ara farà vuit segles, realitzar una gran obra d'evangelització amb la simplicitat d'aquell primer pessebre vivent a Greccio. I és, justament, a partir d'aquella pionera experiència viscuda a la població italiana de Greccio la nit de Nadal de 1223 que, avui, ens preguntem ¿per què el pessebre suscita tanta

sorpresa i ens commou?; doncs, perquè ens manifesta la tendresa i la proximitat del Déu que ens estima; Ell, el Creador de l'univers, s'abaixa a la nostra petitesa i es fa un Nen perquè també nosaltres puguem estimar-lo.

La preparació anual del pessebre a casa nostra ens ajuda a reviure la història d'allò que va passar a Betlem. Indiscutiblement, els Evangelis sempre seran la font que ens permet de conèixer i meditar aquell esdeveniment cabdal; però la seva representació plàstica en les escenes del pessebre casolà ens ajuda a imaginar els fets,

estimula els nostres afectes i ens convida a sentir-nos implicats en la història de la salvació, plenament contemporanis de l'esdeveniment que es fa viu i actual en els més diversos contextos històrics i culturals.

L'acció pastoral dels frares caputxins arribats a Catalunya el 1578 –principalment a través de les missions populars dels segles XVII i XVIII-- abans de produir-se la supressió religiosa de 1835 i, també, posteriorment, amb la restauració i represa de la vida caputxina, ha contribuït, enormement, a l'arrelament de tan bella tradició nadalenca a casa nostra. I malgrat el fet que la construcció del betlem casolà no comencés a Catalunya, sense cap mena de dubte, avui, podem considerar-ho una tradició ben nostra, ja que compta amb uns trets que li són propis i que han fet del pessebre part de la nostra identitat, tal com ho vaig exposar l'any 2019 en el llibre *El nostre pessebre*. En efecte, al bastir cada any el betlem a les nostres llars, a les nostres parròquies i comunitats religioses es reviu intensament l'entranyable tradició de seguir expressant --en la bellesa de la simplicitat dels nostres pessebres-- la visualització plàstica del naixement de Crist a partir del paisatge pairal de la geografia de les nostres comarques, reduït a la mida dels nostres pessebres populars.

Els frares, mantenidors del pessebrisme tradicional

Els frares caputxins sempre s'han mostrat fidels a la tradició popular i, pel que fa a la tradició pessebrística s'han manifestat força recelosos davant la introducció en el betlem dels paisatges orientaltzats, tal com escriví el pare Basili de Rubí l'any 1947: *“El pessebre popular, que neixi mortots els anys en els dies de Nadal, presenta un interès folklòric remarcable que cal apreciar no solament en els elements que el caracteritzen, sinó també en l'àrea del territori on ha arrelat”* (Art pessebrístic, 79). Dins dels paràmetres d'aquesta mateixa orientació del pessebrisme popular m'hi he volgut mantenir a títol personal en el moment de construir, cada any, alguns dels pessebres conventuals i, sobretot, s'hi ha mantingut tothora perseverant i de manera molt destacada fra Jordi Marquet i Ribas (Sant Feliu de Llobregat, 1928); un religiós caputxí que ha sabut plasmar amb un peculiar enginy pessebrístic --i de regust plenament franciscà-- l'escena evangèlica del Nadal rellegida per l'experiència de Greccio. La majoria dels pessebres de fra Jordi són inspirats en escenes de la nostra geografia pairal, i són uns betlems bastits a la caputxina que destaquen per la seva monumentalitat, especialment aquell naixement que Jordi Marquet volgué situar sota l'aixopluc de les arcades del

“pont del diable” de Martorell i amb el rerefons de les muntanyes de Montserrat; uns pessebres que ha afaïçonat reeixidament amb la presència d'aquelles expressives figures modelades amb fang sense policromar pel reconegut escultor Pere Gil († 1993); religiós de la Companyia de Jesús que, ja des de la seva joventut, es mostrà un bon amic i col·laborador dels frares caputxins.

Aviat farà cent anys que, entorn del Nadal de 1923, amb la commemoració dels set-cents anys del primer pessebre vivent a Greccio, els membres de la família franciscana --frares i tercerols-- esdevingueren els més grans entusiastes propagadors del pessebrisme popular en impulsar, especialment a través de la promoció dels concursos pessebrístics, la bella pràctica nadalenca de bastir un pessebre a la llar. En els nostres dies, semblantment, el Papa Francesc, de bell nou, en la ja esmentada carta apostòlica *Admirabile signum* --que, expressament, volgué signar a Greccio, en el Santuari del Pessebre, el primer de desembre de 2019--, ens anima a mantenir la construcció del pessebre a la nostra llar i en els espais públics, o bé a recuperar-lo en els llocs on s'hagi perdut la tradició.

Sant Nadal a tots, amb Pau i Bé, i amb bons pessebres!., els de la molsa, branquillons, sorra, rabasses i suro...

Weihnachts-Lied

Stille Nacht! Heil'ge Nacht

Wir schreiben das Jahr 2016. Vor genau 200 Jahren schrieb der Coadjutor (Hilfspriester) Joseph Mohr hier in Mariapfarr den Text zum weltbewegenden Weihnachtslied „Stille Nacht! Heil'ge Nacht!“

In etwa 350 Sprachen und Dialekten ist das Lied von der Geburt Jesu in die ganze Welt hinaus gegangen.

Zum Gedenken an diesen berühmten und bescheidenen Priester und anlässlich des Jubiläums ist auf diesen Tafeln das Lied in 3 Sprachen festgehalten. In Deutsch, in Englisch und in Katalan – die Sprache der Mariapfarr-Partnergemeinde Matadepera. In Englisch und Katalan ist es Tradition, nur drei Strophen zu singen.

Santa Nit

Una nadala universal amb més de 200 anys

Glòria Ballús Casólviva
Doctora en Musicologia

La nadala

Santa Nit o *Stille Nacht, heilige Nacht* —en el seu idioma original, l'alemany— és el títol d'una nadala d'origen austríac, estrenada el 24 de desembre de 1818, a Oberndorf bei Salzburg (petit poblet d'Alemanya, a prop de Salzburg). És el resultat de posar una melodia a un poema relacionat amb el naixement de Jesús.

El sacerdot i compositor Joseph Mohr (*1792; †1848) durant la seva estada com a coadjutor (1815-1817), a l'església de Mariapfarr, municipi de la regió de Lungau (Salzburg), va escriure un poema de sis estrofes titulat *Stille Nacht!* (1816).

Aquest poema va néixer en un moment històric difícil, inspirat en l'alliberament de Salzburg del control napoleònic i bavarès, i després que el Congrés de Viena (1814-1815) redibuixés el mapa polític europeu.

Salzburg era un estat independent fins a 1806, governat per un príncep-arquebisbe i en un punt estratègic polític i militarment. Precisament en 1816, pel Tractat de Munich, Salzburg va perdre la seva independència i passà a ser un dels estats federals d'Àustria.

Josep Mohr plasmà el sentiment d'aquella situació en la quarta estrofa del poema, que diu: “*allà on avui va desaparèixer tot poder [...] com a germà, Jesús amb magnanimitat va abraçar a tots els pobles del món*”, referint-se a la seva voluntat de cercar la pau i la germanor entre els pobles, que tant es necessitava.

Recordant el poema, a Mariapfarr, hi ha el “Stille Nacht Museum”, que recopila documents sobre Joseph Mohr i els seus orígens, i, a la plaça que porta el seu nom, hi ha la font *Stille Nacht! Heilige Nachts!*

En el 1818, Joseph Mohr passà de vicari a l'església parroquial de Sant Nicolau d'Oberndorf

bei Salzburg (a uns 20 km. de Salzburg), on s'hi trobava Franz Xaver Gruber (*1787; †1863), que era el mestre d'escola i organista.

Per celebrar aquell Nadal de 1918, Gruber va posar una melodia, per a guitarra i a dues veus solistes (Tenor i Baix) i cor, al poema de Mohr, que va ser interpretada aquella nit, durant la *Missa del Gall*. El mateix Mohr va cantar la part de Tenor i va acompanyar-la amb la guitarra, i Gruber va cantar el Baix.

Així va ser l'estrena d'una nadala que esdevindria universal, la nit del 24 de desembre de 1818, a càrrec dels autors de la lletra i la música.

Fig. 1.- Església de Sant Nicolau d'Oberndorf bei Salzburg

Hi ha diverses versions de com i quan es va escriure aquesta cançó, i també per què es va cantar en aquella data. Algunes són romàntiques, com la de que l'orgue de l'església es va espatllar, sembla que un liró (petit rosegador) havia foradat les manxes de l'instrument; d'altres més pràctiques diuen que l'orgue estava en condicions i funcionava, però que va semblar millor escriure una cançó per a guitarra i veus, perquè la volien cantar al costat del pessebre quan s'hagués acabat la Missa del Gall i, per tant, no podrien tenir l'acompanyament de l'orgue. Sigui com sigui, el cas és que va néixer una nadala que és reconeguda com a signe de voluntat de pau al món.

Fig. 2.- Retrat de Franz Xaver Gruber

Des de llavors, es varen fer diversos arranjaments perquè es pogués cantar als pobles de la rodalia, i així va començar a circular.

El resultat de tot això és que ha estat una cançó de Nadal que s'ha estès per tot el món —es canta en més de 300 idiomes i dialectes—, i ha estat declarada Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat per la UNESCO, al març de 2011.

El text dona tendresa, i la música força i emotivitat; i el valor d'aquesta “senzilla” melodia el trobem en el fet que durant el Nadal de l'any 1914, en la Primera Guerra Mundial, es pactà unes hores de Treva, durant la qual es cantà aquesta cançó simultàniament en anglès, francès i alemany pels dos bàndols, demostrant així que encara hi havia un motiu d'esperança per a la Humanitat.

La seva difusió

Les primeres còpies de Stille Nacht varen ser de Johann Baptist Weindl (corista i director de cor de la catedral de Salzburg) (1822),

i de Johann Schober (mestre) (1843), de Franz Neubauer (mestre i organista a Eudendorf) (1848-1849) i Joseph Wernspacher (vicari de Forstau) (1836-43).

Segurament, per mitjà de l'orguener Carl Mauracher, que es cuidava de l'orgue de Oberndorf, hauria passat al Tirol, i després les famílies de cantants que viatjaven arreu, l'haurien anat escampant en l'interpretar-la en els seus concerts, principalment els Rainer, de Fügen, i els germans Strasser, de Hippach (de la vall de Zillertal, el Tirol). Per ells, que cantaven Stille Nacht, dins el repertori de música folklòrica austríaca i mostrant el cant tirolès amb gran èxit, hauria arribat a la cort del tsar de Rússia, a Sant Petersburg, i a l'emperador d'Àustria.

Constatem que els germans Strasser, amb el vestit tradicional tirolès, la varen cantar al mercat de Nadal de Leipzig, al 1831, i en la missa de la Royal Saxon Court Orchestra de Pleissenburg. Fins i tot un diari de Leipzig anunciava un concert dels germans Strasser a l'Hotel de Pologne, i entre el repertori tirolès varen cantar la cançó Silent Night (1832), que la consideraven popular i anònima. Així, pels viatges dels Rainer i dels Strasser, va arribar a Nova York.

La cançó va ser impresa, per primera vegada, pel llibreter de Leipzig August Robert Frieze (*1805; †1848), a Dresden, en el fulletó de quatre cançons tiroleses Vier ächte Tyroler-Lieder (1833) i, al 1840, a Vier ächte Tiroler Lieder. A Nova York el text de la cançó es va imprimir, només el text, 1840, i amb la melodia al 1866. Tot això va contribuir en la seva difusió.

Fig. 3.- Partitura autògraf de Franz Gruber
Versió a dues veus, amb acompanyament, en Re Major

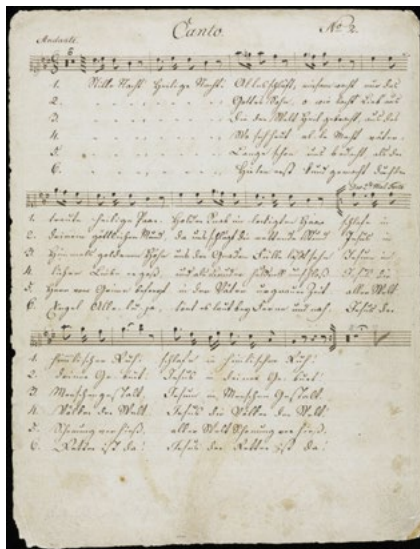

Fig. 4.-Versió a una sola veu, en clau de Do en primera línia, en Mi bemoll Major, i amb sis estrofes.

Amb totes aquestes interpretacions, còpies, publicacions i traduccions realitzades, l'autoria havia quedat oblidada i era considerada com una cançó popular austríaca i anònima. Així, durant anys, es van desconèixer els autèntics autors de la cançó.

Fig. 5.- Portada de Vier ächte Tyroler Lieder, col·lecció de cançons tiroleses, editat per A. R. Friese en la dècada de 1830, amb la cançó Stille Nacht, (En aquells anys semblava que era un cant tradicional tirolès)

També la van interpretar el cor de la catedral de Berlín en les misses nadalenques, i es va convertir en favorita del rei Friedrich Wilhelm IV de Prússia. Fou gràcies a ell que, al 1854, va demanar per a la seva capella reial una còpia de la cançó al monestir benedictí de Sant Pere de Salzburg, ja que havia estat atribuïda erròniament a Johann Michael Haydn (*1737; †1806) —germà petit del prestigiós compositor Josep Haydn—, músic molt vinculat a l'Abadia.

Casualment Felix Gruber, fill del compositor, que era nen cantor i el propi Gruber varen reclamar l'autoria del cant, a partir de l'escrit Authentische Veranlassung des Weihnachtsliedes "Stille Nacht, Heilige Nacht, on Gruber relata la historia de la cançó i les circumstàncies en què fou escrita.

Als Estats Units, amb la radiodifusió es va difondre amb rapidesa i fou acollida esplèndidament per una emergent indústria musical, convertint-se en un himne internacional de pau durant el cicle Nadalenc. I així ha passat de generació en generació.

En 1926, la contralt d'òpera Ernestine Schumann-Heink (*1861; †1936) la va cantar per primera vegada (en alemany i anglès), per Nadal, fet que es va convertir en una tradició fins al 1935.

Al 1934, Bing Crosby va cantar *Silent Night*, en el seu programa de ràdio, i en va fer un enregistrament que fa arribar a vendre trenta milions de discos.

Fig. 7.- Bing Crosby va fer una versió de gran èxit

Fig. 8.- Disc amb *Silent night, Holy night*. Consta com autor Franz Gruber

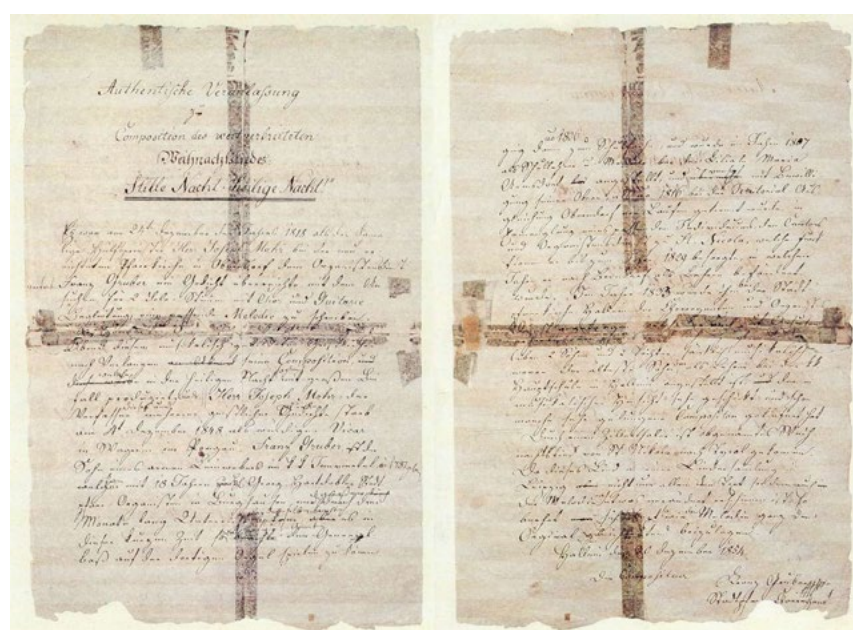

Fig. 6.- L'escrit *Authentische Veranlassung* amb l'explicació de la cançó (Stille-Nacht-Archiv).

Aquesta nadala ha tingut una gran diversitat d'interprets, ha estat versionada en molts idiomes i cantada per solistes, cors i orfeons, amb grups instrumentals, i encara es va incorporant al repertori de nous cantants i grups instrumentals, amb tota mena de ritmes.

Encara que podem dir que forma part de quasi tots els repertoris nadalencs del món, com a mostra d'interprets internacionals, destaquem les versions de la cantant Sinéad O'Connor; la de Simon & Garfunkel; la del cor The Church of Jesus Christ of latter-day Saints amb gran orquestra; i la de Leonard Cohen i Jennifer Warnes, cantautora estatunidenca, (corista en les seves gires dels anys 70) que la cantaren junts en un concert, a Brighton, el 15.12.1979.

En castellà remarquen la versió de la *Noche de Paz* amb Renata Scotto i Alfredo Kraus, i en català destaquem les versions de l'escolania de Montserrat i l'Orfeo Català, a quatre veus.

Aquests exemples mostren la diversitats de cantants que l'han interpretat i la diversitat de formes en què s'ha escrit; i també cal remarcar les nombroses traduccions, que s'han adaptat a la rima poètica de cada idioma, però totes expressant tendresa, pau i esperança. que ha donat la volta al món.

Música i text

Es tracta d'una melodia, sense refrany, de dotze compassos, en la tonalitat de Do Major, majoritàriament (encara que també hi ha versions en Si bemoll Major), amb un ritme de balanceigs per l'estructura reiterativa de la corxera amb puntet, semicorxera i corxera (compàs 6/8), fàcil de retenir, encara que té la dificultat d'un àmbit intervàlic d'11 notes (de Do3 a Fa4).

Les tres estrofes, en català, diuen:

*Santa Nit!, / plàcida nit!, / els pastors han sentit
l'al·leluia que els àngels cantant /
en el món han estat escampant:
El Messies és nat!*

*Santa Nit!, / plàcida nit!, / Ja està tot adormit;
vetlla sols en la cambra bressant /
dolça Mare que al Nin va cantant;
dorm en pau i repòs.*

*Santa Nit!, / plàcida nit!, / El Jesús, tan petit,
és el Déu, Ser Suprem poderós, / en humil petitesa reclòs
per l'home redimit.*

Una nadala molt propera

El fet que sigui una Nadala universal, també des de Catalunya hi tenim un vincle; ja que cal esmentar el fet curiós que uneix aquesta localitat de Mariapfarr, on va néixer el text de la nadala, amb la població catalana de Matadepera (Vallès occidental).

Tot va començar al 1982. Són poblacions semblants amb els costums, el tarannà, el nombre d'habitants, etc..., i es va començar l'amistat quan Mariapfarr va participar en la Primera Trobada Internacional de Gegants de Matadepera; consolidant-se oficialment en l'agermanament oficial en el 1984. Assíduament fan intercanvis d'entitats, d'escoles i clubs esportius.

La celebració del 10è aniversari (1994) va portar més de 400 matadeperencs a Mariapfarr en un espectacular tren Talgo Pendular, preparat especialment per RENFE.

També han fet celebracions especials en els 25 anys (2008), i els 35 anys (2019), que entre d'altres, a Matadepera, varen oferir un concert conjunt la Banda de Mariapfarr i la Banda de Matadepera (30.08.2019). La

Gaset de Matadepera feu una edició especial explicant tots els actes.

Fig. 9.- Logo de l'Agermanament Matadepera-Mariapfarr

Consideracions finals

Crec que realment aquesta nadala té un valor que va més enllà de ser una "melodia escrita sobre un poema". És una melodia que incorpora, des dels seus orígens, un significat profund de pau que s'ha difós per tot el món. I, en fer-se tan popular, quan s'acosta Nadal, es comparteix fortament aquest sentiment.

Santa Nit, en poques paraules, és una nadala de més de 200 anys, que infon l'esperit de germanor i tendresa, que es percep durant el cicle nadalenc, en transmetre un missatge de pau per a tot el món.

Fig. 10.- Cartell commemoratiu dels 100 anys de Santa Nit (1918)

Silent Night, Holy Night

CHRISTMAS

1818

STILLE NACHT *Impromptu*

Joseph Mohr, 1818

First Verse Gruber, 1818

1. Stille Nacht, heilige Nacht! / Alles schlief, einmahl / Nur das traute, heilige Paar. / Holder Knabe im lockigen Haar, / Schlaf' in himmelscher Ruh!

2. Silent Night, heilige Nacht! / Hushed are ev'ry sound / Through the angels' choir, / That we rest in calm and mild. / Christ the Redeemer is born, / Christ the Redeemer is born, / Christ the Redeemer is born.

Fig. 11.- Transcripció de John Freeman (1863), en Si bemoll Major

Fig. 11.- Transcripció de John Freeman Young (1863), en Si bemoll Major

32. Die heilige Nacht.

Joseph Mofer, 1792-1848. Franz Wenzler, 1787-1863.
(24. 12. 1918.)

Sehr lang.

pp

1. Still - te Nacht, hel - li-ge Nacht! Al - les schlief,
2. Still - te Nacht, hel - li-ge Nacht! Al - les schlief,
3. Still - te Nacht, hel - li-ge Nacht! Al - les schlief,

p

1. ein - ferne Nacht war das kein - te, body - hel - li-ge Nacht.
2. Nacht ge - müht, nur der ein - gel heil - te, in - ja
3. wie leicht, Glück aus, bei nem gült - i-ge Nacht.

pp

1. der Hei - ge im feli - si-ge Nacht, [bald] in himm - li-cher
2. Nacht es laut von fern - und near, Christ, der Hei - ge, ist
3. in uns schließt die rei - te-ge Nacht, Christ, in dei - me Nacht.

p

1. Ruh, [bald] in himm - li-cher Nacht!
2. No, Christ, der Hei - ge, ist
3. Nur Christ, in dei - me Nacht!

Stingscher Verlag, Leipzig. 01755

Fig. 12.- Versió en alemany, publicada per Steingraber-Verlag, Leipzig (editorial fundada el 1890), en Do Major

31

SILENT NIGHT

Joseph Mohr (1792-1845)
English version: anonymous

Franz Gruber (1787-1863)

System 1:

Soprano: *It was the first night,*
Alto: *all calm, all bright,*
Tenor: *no war, no night,*
Bass: *all is calm, all is bright,*
Keyboard: *It was the first night,*

System 2:

Soprano: *Round yew tree - gill,*
Alto: *and there, and there,*
Tenor: *He - ro - le - lie in*
Bass: *the cold and mild,*
Keyboard: *Round yew tree - gill,*

System 3:

Soprano: *Slumber to him - us - re - lay,*
Alto: *peace - like sleep,*
Tenor: *peace - like sleep,*
Bass: *peace - like sleep,*
Keyboard: *Slumber to him - us - re - lay,*

System 4:

Soprano: *This child is born to - us is writ - ten - in a book un - seen,*
Alto: *and all we know of him is writ - ten - in a book un - seen,*
Tenor: *and all we know of him is writ - ten - in a book un - seen,*
Bass: *and all we know of him is writ - ten - in a book un - seen,*
Keyboard: *This child is born to - us is writ - ten - in a book un - seen,*

Lyrics:

English:

1 Silent night, holy night,
All calm, all bright,<
Round yew tree gill,
And there, and there,
He - ro - le - lie in
The cold and mild,
Slumber to him - us - re - lay,
Peace - like sleep,This child is born to - us is writ - ten - in a book un - seen,
And all we know of him is writ - ten - in a book un - seen.

German:

1 Stille Nacht, heilige Nacht,<
Alle still, alle hell,
Rund um die Eiche,
Da ruht, da ruht,
Christe der Engel Kindschaft,
O du bist gar so still,
Schlaf ein, Schlaf ein, Schlaf ein,
Friede, Friede, Friede,
Dies Kind ist uns geboren,
Und wir wissen nichts davon.

Fig. 13.- Versió en anglès, a dues veus amb acompanyament de tecla.
(32 *Galliard Carols for Christmas*. London, Stainer & Bell Ltd., 1980, p. 59), en Do Major

SANTA NIT

CANCIÓN POPULAR

PARA RANO
Y ARMONIZACIÓN A TRES VOZES

Op. 1718

Música: Francesc R. Giner

Distribución: G. Giner, 1985

CASA BETHOVEN - Barcelona

Fig. 14.- Portada de l'edició de Boileau (Barcelona)

Santa Nit
Noche de Paz

Popular alemana

PIANO

The musical score is written for piano and voice. It consists of five systems of music. Each system has a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment line (bass clef). The tempo is marked 'PIANO'. The lyrics are in Spanish and German. The first system has two lines of lyrics. The second system has two lines of lyrics. The third system has two lines of lyrics. The fourth system has two lines of lyrics. The fifth system has two lines of lyrics. The piano accompaniment is a simple, rhythmic melody in the left hand, with chords in the right hand. The vocal line is a simple melody in the treble clef, with lyrics written below it.

San - ta nit, Pil - da nit
No - che de paz, no - che de paz.

elo pas - sora han sen - ti Pal - le - ro - la que'lla
de me - ci do de - ci - mado pas - se - ci - tate que'lla

cu - gela nos, hast en el com han se no - m - na - ment
a nos, con de, más de, más de, más

El Me - ti - se en nat El Me - ti - se en nat
que ha na - ci - do el d - na - ci - do

fig. 15.- Versió de piano, amb el text en català i castellà

Fig. 16.- Matadepera i Mariapfarr agermanades amb la referència de la nadala *Santa Nit*

平安夜歌

音乐剧 1919
(Symphonic Melody)
 词曲 罗敏 (1982)

编曲 伍卓 (1919)
(Piano Composition)

25

1. 平 安夜, 圣 夜, 睡 中, 光 在 华 时,
 2. 平 安夜, 圣 夜, 羊 人, 旷 野,
 3. 平 安夜, 圣 夜, 牧 神, 子 羊, 牧 场,

照 着 圣 母也 照 着 圣 婴, 多 少 慈 样也 多 少 天 真,
 忽 然 看 见 了 天 上 光 华, 多 少 见 天 军 唱 哈 利 路 亚,
 慈 慈 哀 哀 的 解 明 未 到, 亮 容 发 出 来 荣 光 普 照,

静 享 天 赐 安 眠, 静 享 天 赐 安 眠,
 或 今 夜 降 生, 或 今 夜 降 生,
 耶 稣 我 主 降 生, 耶 稣 我 主 降 生。(阿 们)

Fig. 17.- Versió xinesa en Si bemoll Major

Tiha noć

C *G*

Ti - ha noć. tiša je - na noć. sve veći spi.

Ti - ha noć. blaže - na noć. Ti - je mir.

C *F* *C*

sa - mo hodi Jo - sip blag i Ma - ri ja snim.

sanje - tak Tvoj ha - ko drag a sa - tača je tih.

F *C* *G*

ma - lo lije - te u ja - sla ma tim spo - va - u sla - tko - me

mir nam cho - no - sih nadež i tih. sveće nam radosti

C *G* *C*

sta. spo - va - u sla - tko - me sta.

Fig. 18.- Versió croata en Do Major

Ne tro rapide. Frans Gruber, 24-12-1818.

Pa s ca nokt', sank s ta hor', Ta s ga lum'
mor s tis for', Nur mal-dor-mas fe s li s ca hom-par';
car-ma Kna-bo kun o-ra bu-klar', Dor-mu en di s a ri
poz', dor-mu en di s a ri s poz'.

Fig. 19.- Versió Esperanto en Do Major i comàs 6/4

Un pessebre català per al Papa Pius XII

Ramon Albornà i Rovira

Poca gent coneix que a la residència del Sant Pare al Vaticà hi ha un pessebre de manufactura catalana. El va promoure l'Associació de Pessebristes de Barcelona, amb la finalitat d'obsequiar el Papa Pius XII en motiu de l'Any Sant Jubilar. Se

li va lliurar al mateix Pius XII en l'audiència pública que va tenir lloc a la Basílica de Sant Pere de Roma el 8 de maig de 1950.

La Junta General Ordinària de l'associació barcelonina, presidida aleshores per Antoni Moliné, va

aprovar la proposta dels socis Evelio Bulbena, Francesc Jordi Querol i Josep Maria Garrut. Va ser un gran repte, que es va costejar amb aportacions voluntàries dels associats i que es va realitzar en pocs mesos; la proposta es va aprovar el 30 d'octubre de 1949 i

el seu lliurament al Papa Pius XII va ser al mes de maig següent, poc més de sis mesos per a una gran obra.

El pessebre, construït dins d'una arqueta de fusta, estava compost per tres escenes a mode de tríptic: l'anunciació a la verge, el Naixement amb l'adoració dels reis i pastors, i la fugida a Egipte. Aquestes tres escenes van ser construïdes pels socis de l'entitat Francesc Roig Clotet, Josep Bofill Herrero i Pere Queraltó Nou, respectivament.

Un jove Martí Castells Martí, amb 35 anys, que feia tot just quatre anys que havia donat a conèixer la seva gran destresa escultòrica guanyant el premi del concurs de figures "Ramon Amadeu", convocat per la mateixa associació, va rebre l'encàrrec de modelar les figures per al pessebre. En total Martí Castells va modelar 27 figures originals, molt detallades tot i el seu petit tamany; les de primer terme feien 3,5 centímetres.

Com no podia ser altrament, l'escena central és la que ofereix més espectacularitat, amb

l'escena del naixement, i amb la humil adoració dels pastors i alhora amb les valuoses ofrenes dels Reis d'Orient, acompanyats de la seva pomposa comitiva.

Però la gran obra artesanal no acaba amb el pessebre i les seves figures, que són els dos elements on habitualment dediquem més atenció. Cal ressaltar que l'arqueta on es va muntar el pessebre també va ser un autèntic projecte artesanal d'ebenisteria, decoració i orfebreria. Era un regal per al Sant Pare i es van cuidar tots i cada un dels diferents detalls.

Aquesta arqueta, inspirada en les caixes de núvia, va ser dissenyada a semblança de l'estructura d'un temple clàssic, amb els seus arcs, columnes i els frisos corresponents. L'arqueta es va fer amb fusta de noguera, i mesura 90 centímetres d'amplada, 48 d'alçada i 30 de fons.

En la seva construcció hi van participar diverses persones. En concret l'arqueta de fusta es va realitzar a l'Obrador Lluch; en Josep Maria Garrut va ser l'autor dels dibuixos al·legòrics del mateix, referents a la simbologia del propi pessebre, la música, la fauna i la flora; Teresa Romero i Maria

Noguera van realitzar els esmalts amb els escuts de l'Església i de Barcelona; i l'orfebreria va ser realitzada per Ramon Sunyer, amb una placa de plata amb la dedicatòria cisellada, escrita pel prevere Jaume Fàbregas, en llatí.

Naturalment, els mitjans de comunicació barcelonins es van fer ressò d'un acte tan destacable per l'època, i abans del seu trasllat a Roma, el pessebre es va poder veure a la tradicional exposició de Calvaris de l'entitat al carrer Canuda, durant la Setmana Santa del mateix any i que, davant el gran nombre de visitants es va prorrogar durant tota la setmana següent.

Un pessebre amb una història interessant i que, sens dubte, és un dels primers referents de la internacionalització del pessebre català i la tècnica de l'Escola de Barcelona.

Bibliografia

Bulbena Estrany, Evelio. La Asociación de Pesebristas de Barcelona. Barcelona: Associació de Pessebristes, 1954.

Garrut, Josep Maria. El pessebre del Año Santo. Barcelona: Associació de Pessebristes, 1950.

Dossier de Premsa de l'Associació de Pessebristes de Barcelona

El Pessebrisme a l'inventari del Patrimoni Etnològic de Catalunya

Candidatura del pessebrisme a formar part del patrimoni immaterial de la humanitat per la UNESCO

Sabíem que no era fàcil quan al any 2013, durant el simposi celebrat a Sitges per commemorar els 150 anys de Pessebrisme associatiu, l'assemblea general de la UN-FOE-PRAE (Federació Internacional) va acordar que la gestió per aquesta inscripció es gestionés a través de les 4 entitats de l'estat espanyol (Federació Catalana Pessebristes, Federación Española de Belenistas, Associació de Pessebristes de Barcelona i Asociación Belenista de Gipúzkoa). A partir d'aquella data ens vàrem posar a treballar per a iniciar l'expedient que passa per tres etapes imprescindibles:

- El reconeixement a Catalunya mitjançant la inscripció a l'inventari etnològic.
- El reconeixement a Espanya a través del Ministeri de Cultura.
- El reconeixement a la Unesco amb expedient presentat per uns quants països.

Estem treballant paral·lelament en els tres àmbits però sense el primer no podem avançar en el segon ja que com a mínim una comunitat autònoma ho ha de tenir reconegut.

I som aquí. Aquestes quatre entitats, la Federación Española, l'Associació de Barcelona, la Asociación de Gipúzkoa i la Federació Catalana, representades per en Carles

Tarragó, en Josep Porta, en Josep Roure i n'Albert Català, per aquest ordre, amb l'ajut del nostre secretari, en Ramon Albornà, hem treballat per aconseguir la inscripció a la fitxa IPEC que representa el reconeixement del Pessebrisme com a patrimoni etnològic català.

Per tant, ja tenim el Pessebrisme donat d'alta a l'inventari del Patrimoni etnològic de Catalunya

(Núm. d'identificació: 963756) on també hi ha inventariats tots els elements que han estat reconeguts per la UNESCO en els darrers anys (castells, falles del Pirineu, etc..). Primer pas aconseguit, doncs, i la pilota a la teulada del Ministerio de Cultura espanyol per iniciar el reconeixement com a Estat.

De mica en mica, s'omple la pica.

50 Anys de trobades de pessebristes de Catalunya

Francesc Villegas i Martínez

Enguany, el primer diumenge del mes d'octubre s'hauria d'haver celebrat a Terrassa, sota la iniciativa de la Federació Catalana de Pessebristes i l'organització de l'Agrupació de pessebristes d'aquesta capital vallesana, **la 50a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears**. Malauradament, els efectes de la crisi sanitària deguda a la pandèmia mundial del COVID19 han obligat a ajornar aquest esdeveniment fins a la tardor de l'any vinent.

ELS INICIS

La primera trobada es va fer el dia 12 d'octubre de 1969 a la ciutat de Vic. La iniciativa però, s'ha d'atribuir als pessebristes de Mataró Josep Mola, Jaume Oliveras i Ramon Romeu. Els antecedents d'aquesta decisió cal cercar-los en la visita que els pessebristes de Vic, acompanyats per Mn. Costa, varen fer l'any 1967 a l'exposició de pessebres de Mataró. Allà es van conèixer uns i altres i en demanar els vigatans un lloc per anar a dinar, els mataronins els acompanyaren. Fruit de la conversa en el decurs de l'àpat, van coincidir que seria interessant de trobar-se, almenys un cop l'any, ells i altres persones de diferents ciutats que se sabia feien pessebres i que no es coneixien ni relacionaven.

Passada la visita, els pessebristes de Mataró van mantenir contacte amb els de Vic i altres ciutats per anar perfilant una possible trobada. Fruit d'aquestes

Manresa 2018

converses, en Ramon Romeu va trametre a primers de 1968, una carta a diversos grups de pessebristes catalans, explicant-los la idea i convidant-los a participar del projecte. Fins aleshores, l'afecció a aquest important Art, excepte algunes entitats ja consolidades, era producte de grups locals gens connectats els uns amb els altres. La idea principal era fer reviscolar el Pessebrisme de casa nostra, i alhora, donar a conèixer les persones que hi treballaven i aprofitar per intercanviar idees sobre les seves construccions, les figures utilitzades, i donar a conèixer així els diferents estils de pessebres de cada localitat.

L'historiador Albert Dresaire Gaudí, quan parla d'aquest tema en el seu llibre publicat l'any 2004, El pessebre a Mataró. Història d'una tradició viva, constata

curiosament que en la llarga llista de grups i persones que es van convidar en el primer moment, no hi figura l'Associació de Pessebristes de Barcelona, malgrat ser l'entitat més antiga del país, fundada al 1860 i refundada al 1921.

Segons m'explica en Josep Mola, l'únic supervivent del grup promotor mataroní, es van comunicar amb l'Agrupació de Pessebristes de Terrassa, per mirar d'organitzar en aquella ciutat la primera trobada ja que celebraven els 25 anys de l'entitat, però no fou possible. En visitar el 12 de gener de 1969 les exposicions de Caldes de Montbui, Castellar del Vallés, Rubí i Terrassa, recolliren en totes elles una molt bona disposició dels diversos pessebristes per tal de portar a terme en un altre lloc la trobada que proposaven.

Enguany, el primer diumenge del mes d'octubre s'hauria d'haver celebrat a Terrassa, sota la iniciativa de la Federació Catalana de Pessebristes i l'organització de l'Agrupació de pessebristes d'aquesta capital vallesana, **la 50a Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears**. Malauradament, els efectes de la crisi sanitària deguda a la pandèmia mundial del COVID19 han obligat a ajornar aquest esdeveniment fins a la tardor de l'any vinent.

ELS INICIS

La primera trobada es va fer el dia 12 d'octubre de 1969 a la ciutat de Vic. La iniciativa però, s'ha d'atribuir als pessebristes

de Mataró Josep Mola, Jaume Oliveras i Ramon Romeu. Els antecedents d'aquesta decisió cal cercar-los en la visita que els pessebristes de Vic, acompanyats per Mn. Costa, varen fer l'any 1967 a l'exposició de pessebres de Mataró. Allà es van conèixer uns i altres i en demanar els vigatans un lloc per anar a dinar, els mataronins els acompanyaren. Fruit de la conversa en el decurs de l'àpat, van coincidir que seria interessant de trobar-se, almenys un cop l'any, ells i altres persones de diferents ciutats que se sabia feien pessebres i que no es coneixien ni relacionaven.

Passada la visita, els pessebristes de Mataró van mantenir contacte

amb els de Vic i altres ciutats per anar perfilant una possible trobada. Fruit d'aquestes converses, en Ramon Romeu va trametre a primers de 1968, una carta a diversos grups de pessebristes catalans, explicant-los la idea i convidant-los a participar del projecte. Fins aleshores, l'afecció a aquest important Art, excepte algunes entitats ja consolidades, era producte de grups locals gens connectats els uns amb els altres. La idea principal era fer reviscolar el Pessebrisme de casa nostra, i alhora, donar a conèixer les persones que hi treballaven i aprofitar per intercanviar idees sobre les seves construccions, les figures utilitzades, i donar a conèixer així els diferents estils de pessebres de cada localitat.

L'historiador Albert Dresaire Gaudí, quan parla d'aquest tema en el seu llibre publicat l'any 2004, *El pessebre a Mataró. Història d'una tradició viva*, constata curiosament que en la llarga llista de grups i persones que es van convidar en el primer moment, no hi figura l'Associació de Pessebristes de Barcelona, malgrat ser l'entitat més antiga del país, fundada al 1860 i refundada al 1921.

Segons m'explica en Josep Mola, l'únic supervivent del grup promotor mataroní, es van comunicar amb l'Agrupació de Pessebristes de Terrassa, per mirar d'organitzar en aquella ciutat la primera trobada ja que celebraven els 25 anys de l'entitat, però no fou possible. En visitar el 12 de gener de 1969 les exposicions de Caldes de Montbui, Castellar del Vallès, Rubí i Terrassa, recolliren en totes elles una molt bona disposició dels diversos pessebristes per tal de portar a terme en un altre lloc la trobada que proposaven.

47a Trobada. Rubí 2017

48a Trobada. Manresa 2018

Finalment, en una reunió del 2 de març de 1969, es va decidir que la Primera Concentració Regional de Pessebristes, tal com es va començar a dir, es faria a la capital d'Osona el 12 d'octubre d'aquell any de la ma de l'Agrupació de Pessebristes de Vic. L'acte emmarcat en els anys més repressius del franquisme pel que fa a la Cultura catalana fou un èxit i es desenvolupà segons el programa, que s'edità en català. Va incloure una concentració de les entitats participants a la plaça de la catedral, l'assistència a la missa conventual amb cant dels goigs a Sant Francesc, un acte oficial d'afirmació pessebrista a la sala de la Columna de l'Ajuntament amb parlaments del canonge i prestigiós historiador Dr. Eduard Junyent, i també del president dels pessebristes vigatans, Josep Solà. En aquest acte, hi hagué un canvi d'impressions entre els assistents "per aconseguir una millor compenetració entre tots els que contribueixen a la joia familiar del Nadal amb el pessebre" Al migdia, es va celebrar un dinar de germanor. Com a complements del programa, es podien visitar: el Museu Episcopal, la Catedral, el Temple Romà, la casa Balma i la casa natal de Sant Miquel dels Sants. Com a curiositat, el tiquet pel dinar al Restaurant Dinarès, amb un suculent menú català d'amanida, lluç, cassola de porc amb bolets, i pastís de suro i molsa, amb les corresponents begudes, va costar 175 pessetes per persona.

Un esperit que no ha variat massa en el decurs de les programacions dels cinquanta anys de celebració, malgrat que darrerament, degut a l'alt cost dels àpats, ha anat decreixent fortament l'assistència de pessebristes. Un tema que s'hauria de replantejar per les properes trobades així com el contingut de les mateixes, sobretot, tenint en compte que en

AGRUPACIÓ DE PESSEBRISTES DE VIC

**PRIMERA
CONCENTRACIÓ
REGIONAL
DE
PESSEBRISTES**

**12 D'OCTUBRE
DE
1969
VIC**

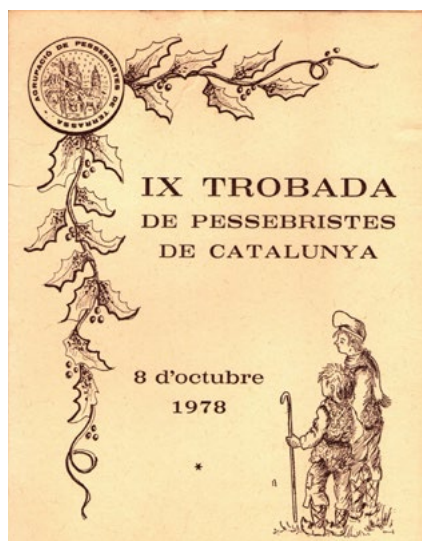
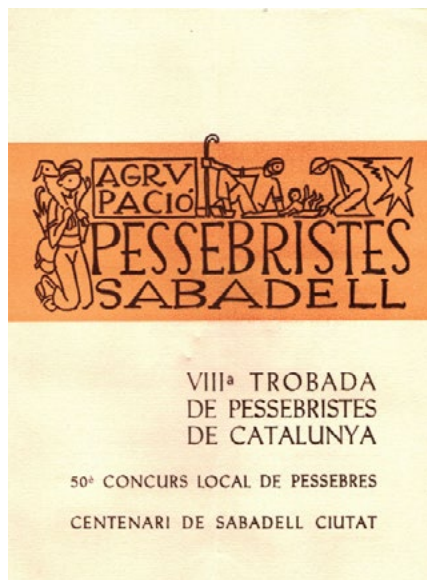

alguns anys no massa llunyans, s'havien aconseguit participacions d'entre cinc-centes i mil persones i actualment costa de sobrepassar les dues-centes.

Abans de cloure la trobada a Vic, tal com després sempre s'ha anat seguint fent, es va decidir que la segona trobada, al 1970, es faria a Castellar del Vallès de la ma del Grup Pessebrista de la Capella de Nostra Senyora de Montserrat. Cal dir que, fins a la creació de la Federació Catalana de Pessebristes, sempre foren les entitats que es comprometeren anualment entre elles a organitzar-ne la següent.

Posteriorment, l'Agrupació de Pessebristes de Vic edità una publicació de 24 pàgines, en la qual, es recull el reportatge de tots els moments d'aquella primera concentració de pessebristes catalans que amb el temps s'ha anat imposant amb la denominació de Trobada de Pessebristes de Catalunya i Balears. En el text d'aquell butlletí, hi ha un bon nombre de fotografies dels participants i de diversos moments dels parlaments de la presidència.

La decisió d'implantar la Trobada al mes d'octubre, a l'inici de la temporada de caça, va trobar, però, moltes reticències per part de la influent associació de Barcelona, ja que el seu president, Joan Marí, era caçador, i li feia costat també el secretari de l'entitat, Joan Costa, els dos persones molt importants dins el món català del pessebre. Finalment s'imposà el bon criteri i el costum de celebrar-les el primer diumenge d'octubre. Una carta enviada a totes les entitats, escrita el 25 de febrer de 1969 per Ramon Romeu, de Mataró, reconeix la importància dels pessebristes de l'entitat barcelonina quan diu: "considerant que la presència dels components de l'Associació

de Pessebristes de Barcelona és imprescindible per al bon terme de la reunió regional de pessebristes ...". Així al 1971, organitzà la tercera trobada la pròpia Associació de Pessebristes de Barcelona. Mataró va fer-ne la quarta el 1972, iniciant alhora un intent de donar-les-hi també un caire amb contingut cultural. Aquell any, es feu un homenatge a Pau Casals i Joan Alavedra en agraïment a la creació del seu oratori *El pessebre*.

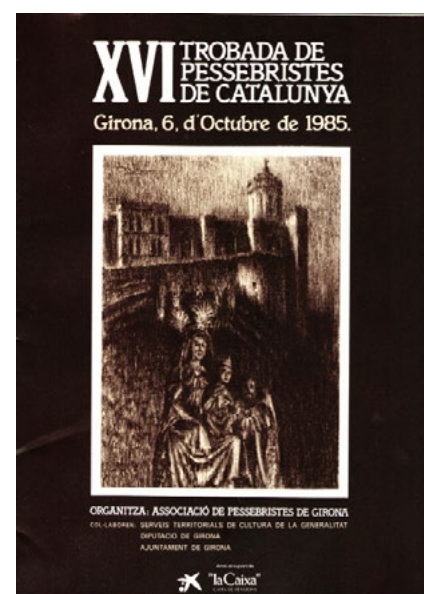
A banda de la suspensió pels fets sanitaris excepcionals d'enguany, durant els cinquanta anys d'història d'aquest esdeveniment, solament s'ha deixat de fer en dues ocasions. Una, l'any 2013 que es va substituir per uns tallers a Palau Solità i Plegamans, i l'altre, al 1974 quan va fallar Girona que s'hi havia compromès l'any anterior a Olot que en fou la cinquena. Aquest contratemps en els inicis, a no ser de nou pels pessebristes de Mataró sempre impulsors decidits d'aquesta iniciativa, hagués pogut posar en perill la continuïtat de les trobades. Per evitar altres ensurts en el futur, es va decidir de reglamentar el compromís d'acceptació d'organitzar una trobada. Finalment, la sisena s'encarregà als pessebristes de Sant Pol de Mar, celebrada en aquella població costera el dia 5 d'octubre de 1975. Des de llavors, les trobades quedaren definitivament consolidades gràcies també a la iniciativa d'haver creat un Secretariat permanent, embrió de la futura Federació Catalana de Pessebristes, que fou fundada en el decurs de la XVI Trobada al 1985 a Girona.

CONSOLIDACIÓ

Repasant els escrits de premsa del meu arxiu, recollits al llarg de diversos anys, he pogut constatar la importància que algunes de les trobades han tingut dins l'espai cultural català. Unes, per

la presència de persones ben importants dins la Cultura del país, altres, per la varietat de visites al patrimoni monumental de la població amfitriona o per la varietat dels actes de Cultura Popular de la localitat organitzadora. Gairebé sempre, amb la presència de les principals autoritats religioses i municipals al davant.

Una constant en les trobades ha estat la participació de molt diverses corals, actuant sobretot durant la celebració de la missa o en concerts a part. El 1980 en la desena trobada a Roda de Ter que presidí Albert Manent, el músic local Xavier Baurier, director de la coral Esplai, i en col·laboració amb el poeta Joan Salés, van compondre una cançó dedicada especialment a aquesta trobada. També el poeta Miquel Martí Pol hi col·laborà amb una poesia. En aquesta trobada, segons va quedar publicat, hi van participar un miler llarg de persones vingudes de Catalunya, dels Països Catalans (Rosselló i Alacant), així com de Pamplona. En ocasions, s'han fet xerrades i conferències sobre Pessebrisme o homenatges als més destacats pessebristes i figuraires.

Uns 400 pessebristes va tenir la quinzena trobada a Sant Feliu de Llobregat, realitzada en aquella població l'any 1984. En el temple parroquial, ple de gom a gom, va celebrar-hi la missa solemne pels pessebristes, el Cardenal Arquebisbe de Barcelona Narcís Jubany, ajudat per sis sacerdots més, que en la seva homilia va sentenciar: *"Catalunya te l'ànima cristiana i no es pot estripar l'ànima d'un poble"*. En aquesta trobada, a les dotze del migdia es feu una assemblea en la qual es va discutir alguns aspectes que dificultaven l'aprovació dels estatuts de la futura Federació Catalana de Pessebristes que es fundaria un any després a Girona en el decurs de la dissetena trobada realitzada al 1985 i a la qual hi van assistir uns cinc-cents pessebristes de més de 50 entitats catalanes. En un acte acadèmic d'aquesta jornada en el monestir de Sant Pere de Galligants, s'escolliria la primera junta directiva de la federació que presidiria en Joan Farell i Domingo, de l'associació de Sabadell. S'escolliren també quatre vocals que recaigueren en els representants de les associacions de Banyoles, Vic, l'Hospitalet i Terrassa.

Més de vuit-cents participants va tenir també la trobada número vint-i-set organitzada a Barcelona l'any 1996 amb motiu dels 75 anys de la refundació al 1921 de l'entitat pessebrista local. Els actes es van iniciar al saló Sant Jordi del Palau de la Generalitat en un acte que van presidir el Conseller de Cultura, Joan M. Pujals, el president de la Federació Catalana de Pessebristes, Jacint Cadevall, i Ignasi Carbonell, president dels pessebristes de Barcelona. L'historiador pessebrista, Josep M. Garrut, va fer una sessió acadèmica versant sobre els trets característics de cinc figuraires llavors recentment traspassats: Lluís Carratalà, Martí

Castells, Josep M. Brull, Daniel Jané i Manuel Muns els quals per aquell acte, tenien exposada la seva obra a la sala Gòtica del Palau de la Generalitat.

ELS DARRERS TEMPS

En els darrers deu anys, tant la Federació com les entitats han dedicat molts esforços a mantenir ben viva la celebració de la trobada anual dels pessebristes al mes d'octubre que s'han anat organitzant amb força nivell cultural però en algunes d'elles, amb menor participació respecte d'anys anteriors.

Des del 2009 que es va celebrar en dos dies a la ciutat de Palma, amb molt bona participació, s'ha fet després a Mataró, Parets del Vallès, Lleida, Mont-ras, Olot, Castellterçol, Rubí, Manresa, i Vilassar de Mar. En no fer-se aquest any, la cinquantena a Terrassa, haurà d'esperar l'any vinent.

Al meu parer, caldria aprofitar aquest parèntesi d'un any que se'n brinda, per fer tots plegats una anàlisi crítica i enfocar una forma de fer les trobades que pugui interessar novament a tothom, i molt especialment als pessebristes més joves. Està en

01	1969	Vic	Agrupació de Pessebristes de Vic	12 octubre
02	1970	Castellar del Vallès	Grup Pessebrista de Castellar del Vallès	27 setembre
03	1971	Barcelona	Associació de Pessebristes de Barcelona	17 octubre
04	1972	Mataró	Associació de Pessebristes de Mataró	15 octubre
05	1973	Olot	Agrupació de Pessebristes d'Olot i La Garrotxa	21 octubre
	1974		No se'n va fer	
06	1975	Sant Pol de Mar		5 octubre
07	1976	Badalona	Amics del Pessebre de Badalona	8 desembre
08	1977	Sabadell	Agrupació de Pessebristes de Sabadell	9 octubre
09	1978	Terrassa	Agrupació de Pessebristes de Terrassa	8 octubre
10	1979	Arenys de Munt	Agrupació de Pessebristes d'Arenys de Munt	14 octubre
11	1980	Roda de Ter	Agrupació de Pessebristes de Roda de Ter	28 setembre
12	1981	Sant Joan Despí	Agrupació Pessebrista de Sant Joan Despí	4 octubre
13	1982	Banyoles	Associació de Pessebristes de Banyoles	3 octubre
14	1983	Lleida	Agrupació Ilerdenca de Pessebristes	25 setembre
15	1984	Sant Feliu de Llobregat	Agrupació de Pessebristes de Sant Feliu de Llobregat	7 octubre
16	1985	Girona	Associació de Pessebristes de Girona	6 octubre
17	1986	Reus	Secció Pessebrista Congregació Mariana de Reus	5 octubre
18	1987	Centelles	Associació de Pessebristes de Centelles	4 octubre
19	1988	Sant Pere de Torelló	Agrupació de Pessebristes de Sant Pere de Torelló	2 octubre
20	1989	Ripollet	Agrupació de Pessebristes de Ripollet	1 octubre
21	1990	Vic	Grup d'Art - Amics del Pessebre Vic	7 octubre
22	1991	Sabadell	Agrupació de Pessebristes de Sabadell	6 octubre
23	1992	Olot	Agrupació de Pessebristes d'Olot i La Garrotxa	4 octubre
24	1993	Lloret de Mar	Pessebristes de Lloret de Mar	3 octubre
25	1994	Sant Vicenç de Montalt	Associació de Pessebristes de Sant Vicenç de Montalt	2 octubre
26	1995	Castellar del Vallès	Grup Pessebrista de Castellar del Vallès	1 octubre
27	1996	Barcelona	Associació de Pessebristes de Barcelona	6 octubre
28	1997	Vic	Grup d'Art - Amics del Pessebre Vic	5 octubre
29	1998	Castellterçol	Agrupació de Pessebristes de Castellterçol	4 octubre
30	1999	Rubí	Associació de Pessebristes de Rubí	2 i 3 octubre
31	2000	Terrassa	Agrupació de Pessebristes de Terrassa	1 octubre
32	2001	Sabadell	Agrupació de Pessebristes de Sabadell	7 octubre
33	2002	Maó	Grup de Pessebristes de Maó	5 i 6 octubre
34	2003	Sant Joan Despí	Associació de Pessebristes de Sant Joan Despí	5 octubre
35	2004	Palau-Solità i Plegamans	Associació de Pessebristes de Palau-Solità i Plegamans	3 octubre
36	2005	Roda de Ter	Agrupació Pessebrista de Roda de Ter	2 octubre
37	2006	Banyoles	Associació de Pessebristes de Banyoles	1 octubre
38	2007	Sant Hilari Sacalm	Associació de Pessebristes de Sant Hilari Sacalm	7 octubre
39	2008	Tarragona	Associació de Pessebristes de Tarragona	12 octubre
40	2009	Palma de Mallorca	Associació de Betlemistes Francesc Rosselló de Balears	3 i 4 octubre
41	2010	Mataró	Associació de Pessebristes de Mataró	12 desembre
42	2011	Parets del Vallès	Agrupació Pessebrista Parets del Vallès	16 octubre
43	2012	Lleida	Agrupació Ilerdenca de Pessebristes	28 octubre
	2013		No se'n va fer	
44	2014	Mont-ras	Amics del Pessebre del Baix Empordà	4 i 5 octubre
45	2015	Olot	Agrupació de Pessebristes d'Olot i La Garrotxa	3 i 4 octubre
46	2016	Castellterçol	Agrupació de Pessebristes de Castellterçol	2 octubre
47	2017	Rubí	Associació de Pessebristes de Rubí	8 octubre
48	2018	Manresa	Grup Pessebrístic de Manresa	30 setembre
49	2019	Vilassar de Mar	Pessebristes i Modelistes de Vilassar de Mar	29 setembre
50	2020	Terrassa	Agrupació de Pessebristes de Terrassa	Ajornada fins al 2021

COSES QUE HAN PASSAT

DESEMBRE 2019

✓ #PESSEBRES - WORKING PROGRESS

El Centre d'Artesania de Catalunya va acollir una nova edició del Working Progress.

En aquesta edició, amb el títol #PESSEBRES, s'hi van poder veure fragments que mostraven diferents etapes del procés de construcció, el muntatge de dos diorames de gran format, la construcció d'un pessebre popular i l'exhibició de tres artesans modelant figures. Hi van participar les associacions de Ripollet, Barcelona, Badalona, Castellar, Matadepera i Tarragona. També els escultors Marçal Casanovas, Josep Vives i Aurora Cardona.

✓ PESSEBRES A MONTSERRAT I A NÚRIA

Un any més, i en representació de la Federació Catalana de Pessebristes, es van instal·lar pessebres al Monestir de Montserrat i al Santuari de Núria, que van realitzar els companys de Sant Pere de Torelló i d'Olot, respectivament.

Pessebre Monestir de Montserrat
Agrupació de Pessebristes de Sant Pere de Torelló

Pessebre Santuari de Núria
Agrupació de Pessebristes d'Olot i la Garrotxa

✓ 2a Nit del Pessebre

El 28 de desembre va tenir lloc la segona edició de la Nit del Pessebre. Diverses associacions van obrir les seves exposicions en horari nocturn i van programar activitats paral·leles: concerts, recitals de poesia, botifarrades, representacions de pastorets, etc.

Una nova ocasió per a poder veure els pessebres i compartir-los amb altres activitats culturals.

GENER

✓ 21è Congrés Internacional UnFoePrae 2020

Del 15 al 19 de gener, la ciutat alemanya d'Aachen va acollir el 21è Congrés Internacional de la UnFoePrae., en el qual van participar diversos pessebristes catalans. Recordem que la Federació Catalana de Pessebristes n'és entitat fundadora i, per tant, membre de ple dret.

A més de les tradicionals activitats pessebrístiques i visites culturals, en cal destacar tres moments importants més enllà del fet de la celebració d'un congrés que reuneix a pessebristes d'arreu del món.

En primer lloc cal destacar l'assemblea anual de la UnFoePrae, amb la reunió de presidents, on es va tractar de les gestions per a la inclusió del pessebrisme com a patrimoni immaterial de la Unesco.

Per altra banda, n'Agustí Tèrmens va rebre la medalla de la UnFoePrae, com a reconeixement internacional a la seva tasca com a pessebrista.

Finalment, es va presentar el 22è Congrés Internacional Franciscus 2023, que es farà a Andalusia organitzat per la Federa-

ción Española de Belenistas, la Asociación Belenista de Gipuzkoa, l'Associació de Pessebristes de Barcelona i la Federació Catalana de Pessebristes.

MARÇ

✓ Ajornament de l'Assemblea General

Degut a la situació excepcional que estem vivint amb l'alerta sanitària pel Coronavirus, i atenent les indicacions del Govern i les autoritats sanitàries, es va haver d'ajornar l'assemblea que s'havia convocat per al dissabte 21 de març a Matadepera.

✓ Reunió per a l'organització del Congrés UnFoePrae Franciscus 2023

El dissabte 6 de març es va reunir a Madrid la comissió organitzadora del Congrés de la UnFoePrae Franciscus 2023 i que tindrà lloc a Andalusia.

La Federació Catalana és una de les entitats organitzadores d'aquest Congrés que commemorarà els 800 anys del pessebre de Sant Francesc a Greccio.

ABRIL

✓ Terrassa acollirà la 50a Trobada de Pessebristes al 2021

De comú acord amb l'Agrupació de Pessebristes de Terrassa, entitat a la que se li va encomanar l'organització de la propera 50a Trobada de Pessebristes, i atenent a les necessitats organitzatives i la voluntat d'oferir una trobada al nivell que es mereix, se n'acorda l'ajornament. Així, doncs, la 50a Trobada de Pessebristes es farà a Terrassa a l'octubre del 2021.

JUNY

✓ Acte institucional Dia de l'Associacionisme cultural

La Generalitat va celebrar l'acte institucional del Dia de l'Associacionisme Cultural en format virtual a través de YouTube.

Com cada any, la Generalitat va fer un reconeixement a les entitats culturals que celebraven aniversaris significatius. A proposta de la Federació, entre les entitats que varen rebre aquest reconeixement s'hi va comptar l'Associació Pessebristes de Montblanc que celebra enguany el seu 25è aniversari.

✓ Pessebrisme i confinament DASC2020 #DASC2020 #DASC2020aCasa

Dissabte 6 de juny, Dia de l'Associacionisme DASC2020, va tenir lloc la Reunió telemàtica de Presidents de totes les entitats membres de la Federació Catalana de pessebristes. L'acte es va retransmetre en directe pel canal de YouTube de la Federació.

Van participar-hi 41 entitats i es va dedicar la reunió a parlar sobre la situació de confinament de l'activitat associativa

La Directora General de Cultura Popular i Associacionisme, Àngels Blasco, va connectar-hi per fer una intervenció i hi va romandre durant tota la durada de l'acte per atendre preguntes dels assistents. Va reflexionar sobre l'associacionisme, el seu paper socialitzador i la necessitat de sobreviure i mantenir el caliu associatiu enmig de la situació causada pel COVID-19. Va destacar la força de l'associacionisme posant en valor la seva capacitat d'imaginació, el treball col·laboratiu, la creació i la voluntat de compartir el que es fa.

Respecte a la situació d'incertesa generada per la COVID, va plantejar la necessitat de preveure i pensar propostes d'activitats per als possibles escenaris que ens puguem trobar: una situació de normalitat que permeti l'activitat presencial, la limitació de moviments i activitats, o la possibilitat d'un nou confinament.

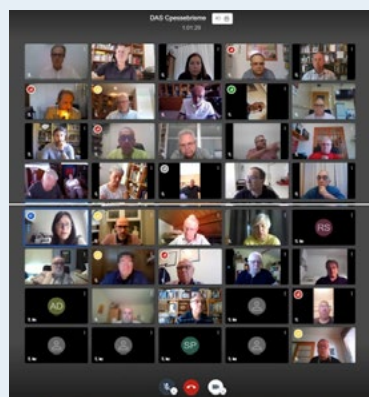
Igualment, va fer referència a la gran oportunitat que en aquests moments ofereixen les tecnologies, i la possibilitat de digitalitzar i adaptar algunes de les nostres activitats ja que això pot haver de conviure a partir d'ara amb la presencialitat.

Blasco va acabar llençant un clar missatge "No podem permetre que decaigui res del que podem construir col·lectivament, cal buscar les idees per ser-hi presents".

El President de la FCP -Albert Català- va comentar que la situació ens ha dut a suspendre l'assemblea del mes de març, i a ajornar les trobades presencials del DASC a Tavèrnoles i la 50a Trobada prevista a Terrassa per al 2021. "Ens cal buscar les maneres per fer que el pessebrisme no falti aquest Nadal, buscant -si cal- nous formats. Hem de ser presents més que mai".

Tot seguit es va obrir un torn de paraules per tal que les presidències participants a la reunió exposessin la seva visió. En definitiva, va ser reconfortant recuperar el contacte amb les entitats federades i compartir els neguits i preocupacions que són comuns i, alhora, veure que hi ha il·lusió i propostes per tirar endavant els nostres projectes.

Tavèrnoles acollirà la diada pessebrista del DASC al juny del 2021.

SETEMBRE

✓ Assemblea general virtual

El dissabte 19 de setembre va tenir lloc l'Assemblea General, en la qual es va fer un repàs a la gestió social i econòmica, i es va parlar de la campanya d'aquest proper Nadal.

L'assemblea es va realitzar per videoconferència a l'empara del que disposa l'article 4 del Decret Llei 26/2020 de mesures COVID-19.

MUSEU DEL PESSEBRE
DE CATALUNYA
MONTBLANC

Exposicions

Planta baixa: Exposició de pessebres de Montblanc i de la Federació Catalana de Pessebristes.

Planta primera: Exposició de Calvaris

Planta segona: Exposició monogràfica de Joan Mestres

Preu entrada - Tarifa Normal: 4,00 €

Tarifa reduïda: 3€ (grups, famílies nombroses i/o monoparentals, estudiants, carnet jove, jubilats, pensionistes)

Gratuït: menors de 12 anys acompanyats

Horari

Dissabtes: d'11 a 14 h. i de 17 a 19 h.

Diumenges: d'11 a 14 h. (Tardes tancat).

Feiners: A convenir al telf.: 660763645, o visites guiades des de l'oficina de Turisme (telf: 977 86 17 33, www.montblancmedieval.cat)

Per les visites de grup es recomana reservar amb antel.lació.

OCTUBRE

✓ 35 anys junts!

El 3 d'octubre, festivitat de Sant Francesc, havia de tenir lloc la 50a Trobada de Pessebristes a Terrassa.

Això no va poder ser així degut a les recomanacions per la COVID. La Trobada presencial ha estat ajornada fins l'any vinent, però es va fer una sessió telemàtica en què vam poder compartir records i anècdotes de les 49 trobades anteriors. La xerrada va anar a càrrec d'en Francesc Villegas, sotspresident de la Federació.

El 6 d'octubre de 1985, en el marc de la XVI Trobada de Pessebristes a Girona, fa 35 anys, es va celebrar la primera assemblea general de la Federació Catalana de Pessebristes. L'assemblea va escollir el sabadellenc Joan Farell com a primer president de la nostra entitat. En aquells moments la Federació va iniciar el seu camí amb 18 entitats. Actualment són 66 les entitats pessebristes federades.

JOSEP VIVES I VILA

Josep Vives va néixer a Agramunt (Urgell) l'any 1935 però solament hi va viure sis mesos, ja que la seva família es va traslladar a viure a Sant Andreu (Barcelona) quan la seva mare va enviuir i això va capgirar totalment la vida familiar. Més enllà de la seva dilatada vida professional, Vives sempre es va sentir atret pel món de l'art. Una de les primeres facetes artístiques que va desplegar va ser la de pintar quadres. El seu pare era arquitecte i les parets de casa eren plenes de quadres ja que a la seva mare també li agradava la pintura.

L'any 1978 se'n va anar a viure a Castellcir arran d'una bronquitis de la seva filla, però ben aviat va traslladar-se a Castellterçol (Moianès). No va ser fins al 1997 que va començar a tocar el fang, tot i que quan era petit ja feia ninots de fang amb el seu avi a les golfes. En aquella època feia les peces amb terracota refractària.

Es va inspirar en artistes prou coneguts com Isidre Novell, figures que veia al Patufet o personatges que trobava de tota mena. Pels volts de 1999 va començar la seva afició pessebrista i a fer figures. Vint anys després Vives ha esdevingut un autèntic referent dins del món pessebrista. "Per mi les figuretes o figures de fang em són més fàcils de fer que no pas dibuixar-les", explica.

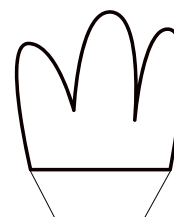
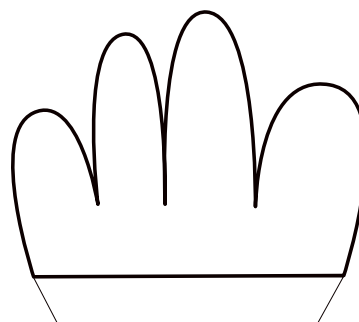
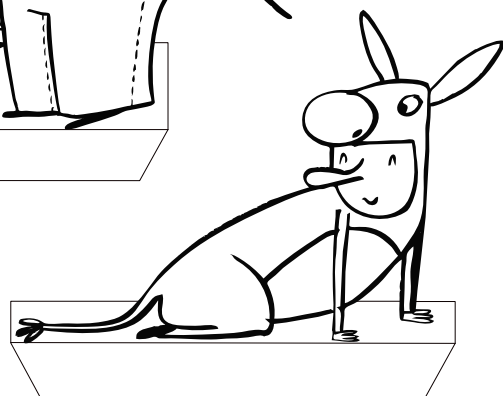
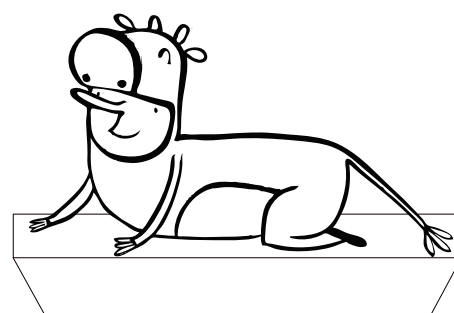
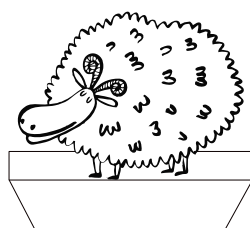
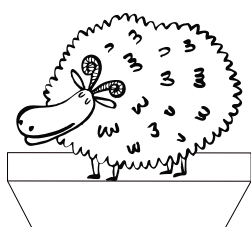
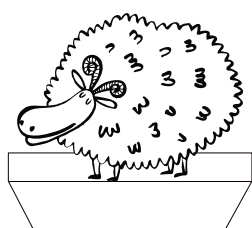
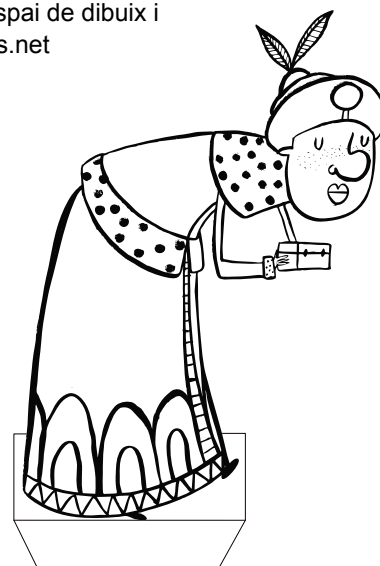
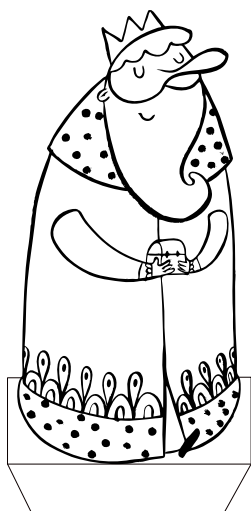
Vives acumula tot de llibretes on hi ha els esbossos de les figures que després transforma en argila cuita. Ha esdevingut un artista polifacètic que ha fet centenars de figures, entre les quals molts dels personatges coetanis del seu poble. Sense ell, els pessebres i el Nadal no serien el mateix a Castellterçol.

(Extractat de l'article de **Joan Capdevila a EL9NOU.CAT** del 17.7.18)

Nadal 2020

www.pessebrescat.cat

Eva Sans Ribera il·lustradora i fundadora d'"El Taller", un espai de dibuix i treballs manuals per a totes les edats. Lloc web <https://evasans.net>

Instruccions

Pinta, retalla i munta el teu pessebre. Tens una capsa? Pinta-la, decora-la i posa-hi les figures de paper com més t'agradi.
Instruccions, idees i consells a <https://www.evasans.net/pessebre>
o vés-hi directament amb el QR

www.super3.cat